

บทที่ ๒

กำเนิดรัฐชาติในยุโรปตะวันออก

ประวัติศาสตร์ยุโรปเมื่อเริ่มคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ นั้น ยังถือได้ว่าไม่มีปริมณฑลทางการเมืองที่เรียกว่า 'ยุโรปตะวันออก' เพราะดินแดนต่างๆ ที่เคยขึ้นอยู่กับจักรวรรดิไบแซนไทน์ (Byzantine)^{*} หรือเป็นรัฐอิสระเล็กๆ ในเขตยุโรปกลางและบอลข่านในระยะก่อนหน้านั้น ต่างก็ตกอยู่ภายใต้จักรวรรดิสำคัญ ๔ จักรวรรดิ คือ จักรวรรดิออตโตมาน ซึ่งมีอำนาจเหนือดินแดนบัลแกเรีย แหลมกรีซ มาซิโดเนีย อัลบانيا ราชรัฐคาบอว (Principatele Dunărene - คือ แคว้นโมลดาเวียและวาลากีเชีย) เซอร์เบีย มาจนถึงบอสเนีย-เฮอร์เซโกวีนา ขณะที่จักรวรรดิออสเตรียมีอำนาจเหนือดินแดนฮังการี โครเอเชีย สโลวาเนีย วอยโวดีนา ทรานซิลวาเนีย บูโกวีนา โบฮีเมีย สโลวาเกีย และชายฝั่งคัลมาเซีย สำหรับโปแลนด์เป็นอิสระมาจนถึง ค.ศ.๑๗๗๒ จากนั้นก็ถูกแบ่งถึง ๓ ครั้งโดยจักรวรรดิทั้งสาม คือ รัสเซีย ปรัสเซีย และ ออสเตรีย จนหมดสิ้นสถานะรัฐเอกราชใน ค.ศ.๑๗๙๕ แต่กระนั้น ลัทธิชาตินิยมที่พัฒนาขึ้นในคริสต์ศตวรรษ

^{*} จักรวรรดิไบแซนไทน์ คือ อาณาจักรโรมันตะวันออกที่สืบทอดมาจากส่วนหนึ่งของจักรวรรดิโรมันอันยิ่งใหญ่ โดยเริ่มจากการที่จักรพรรดิคอนสตันติน (๒๗๒ - ๓๓๗) สร้างกรุงคอนสตันติโนเปิลเป็นศูนย์กลางตั้งแต่ ค.ศ. ๓๓๐ เพื่อให้เป็นกรุงโรมใหม่ ต่อมาจักรวรรดิโรมันก็แตกเป็น ๒ อาณาจักรใน ค.ศ. ๓๙๕

นี้ทำให้อาณาจักรพหุเชื้อชาติแบบเดิมเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว และก่อให้เกิด
รัฐชาติสมัยใหม่ในยุโรปกลางและบอลข่าน

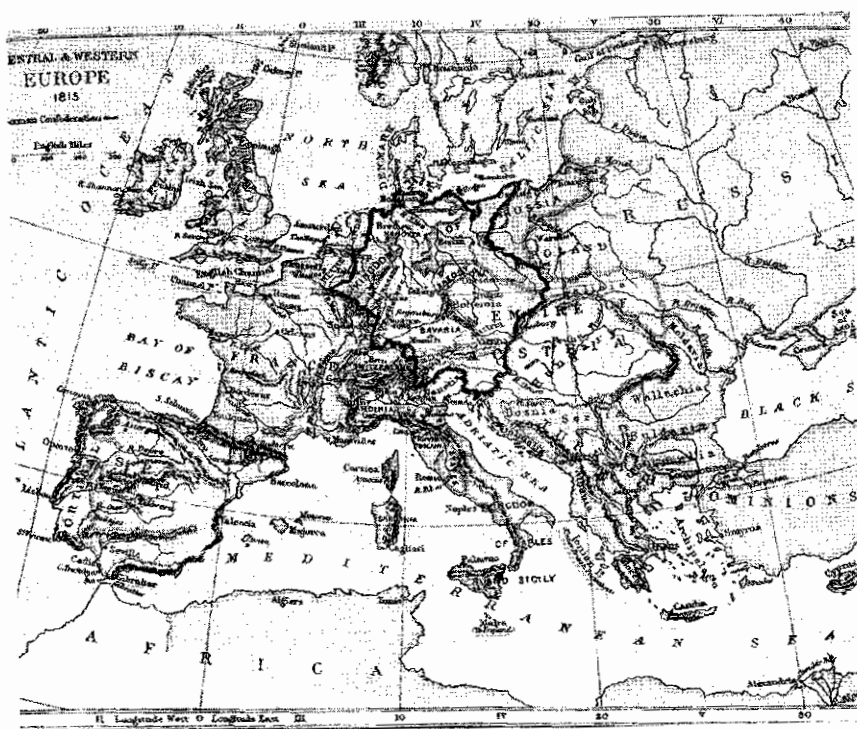
๒.๑ ยุโรปกลางและบอลข่านต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙

ยุโรปกลางและบอลข่านเมื่อต้นศตวรรษที่ ๑๙ มีเพียงรัฐเล็กๆ
แห่งเดียวที่คงสถานะอิสระ นั่นคือ รัฐมอนเตเนโกร (Cma Gora หมายถึง
ภูผาค่า) บนเทือกเขาไดนาริกแอลป์ ซึ่งเป็นแหล่งรวมของชาวเซิร์บที่
ต่อต้านออตโตมานมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ โดยได้รับความช่วยเหลือ
จากรัฐเวนิส^๒ ซึ่งสร้างอิทธิพลในคัลมาเซีย จากนั้นใน ค.ศ.๑๖๙๖ ดาเนียล
เปโตรวิช (Danilo Petrović, ๑๖๗๐-๑๗๑๕) รับผิดชอบวลาดีกา^๓ แห่ง
เมืองเซติน (Cetinje) เป็นปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์เปโตรวิช ซึ่งปกครอง
ดินแดนมอนเตเนโกรต่อมา จนถึง ค.ศ.๑๗๑๖ รัสเซียได้ส่งทูตมายังราช
สำนักของวลาดีกาซึ่งเท่ากับเป็นการรับรองฐานะอิสระของรัฐมอนเตเนโกร
ครั้งแรก จากนั้น มอนเตเนโกรก็อยู่ในฐานะพันธมิตรที่มั่นคงของรัสเซีย
และเป็นรัฐต่อต้านออตโตมานเสมอมา

เมื่อกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคใหม่แพร่สะพัดมายัง
ยุโรปกลางและบอลข่านเมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ที่สำคัญก็คือ แนวคิด
ลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ซึ่งจะก่อให้เกิดการสร้างรัฐประชาชาติขึ้น
ในยุโรปกลางและบอลข่าน ลัทธิชาตินิยมนี้เป็นแนวคิดที่เรียกร้องให้เกิด
การรวมชาติภายใต้ขอบเขตของเชื้อชาติและวัฒนธรรมเดียวกัน มีที่มา
จากอิทธิพลของแนวคิดเสรีนิยมแห่งการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.๑๗๘๙ โดย

^๒ รัฐเวนิสหรือสาธารณรัฐเวนิสเป็นรัฐอิสระมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๗ และถือเป็นมหาอำนาจในเมดิเตอร์เรเนียนตั้งแต่ปลายสมัยกลาง แต่ต่อมาเสื่อมอำนาจลง และถูก
ออสตรีเลียนวกเมื่อ ค.ศ.๑๗๙๗ ตั้งเป็นแคว้นเวเนเซีย (Venezia)

^๓ วลาดีการ์ (vladika) เป็นตำแหน่งเจ้าครองนครที่พัฒนามาจากตำแหน่งบิชอป
แห่งเมืองเซติน ในนิกายออร์ทอดอกซ์ ซึ่งเดิมเป็นตำแหน่งเลือกตั้งในหมู่พระและขุนนาง แต่
ต่อมาตั้งแต่ ค.ศ.๑๖๙๖ กลายเป็นประเพณีว่า วลาดีการ์จะต้องมาจากตระกูลเปโตรวิช นียกอช
(Petrović Njegoš) ซึ่งพัฒนาเป็นราชวงศ์กษัตริย์แห่งรัฐมอนเตเนโกร

ยุโรปในปี ค.ศ.๑๘๑๕ หลังสงครามแห่งเวียนนา

เฉพาะในระยะแห่งการแผ่อำนาจของจักรพรรดินโปเลียนที่ ๑ (Napoléon Bonaparte, ๑๗๖๙-๑๘๒๑) ทั่วประเทศยุโรป ก็มีส่วนปลุกเร้าลัทธิชาตินิยมในดินแดนอื่นๆ ทั้งในจักรวรรดิออสเตรีย แคว้นโบฮีเมีย ปรัสเซียและแคว้นเยอรมันต่างๆ แหลมอิตาลี และดินแดนโปแลนด์ ดังนั้น ตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๐๐ อิทธิพลของความคิดแบบใหม่ก็ถูกเผยแพร่ทั่วไปอย่างน้อยก็ในหมู่ปัญญาชนในแต่ละท้องถิ่น และเริ่มทำให้เกิดการคืนตัวชาตินิยมมากยิ่งขึ้น

อนึ่ง ในช่วงของการขยายอำนาจของฝรั่งเศส จักรพรรดินโปเลียนรื้อฟื้นดินแดนโปแลนด์ โดยตั้งขึ้นเป็นมณฑลวอร์ซอ (Duchy of Warsaw) ใน ค.ศ.๑๘๐๗ ต่อมาใน ค.ศ.๑๘๐๕ ก็รวมเอาดินแดนสลาฟได้ในจักรวรรดิออสเตรีย คือ โครเอเชีย สโลเวเนีย และคัลมาเชีย ตั้งขึ้นเป็นมณฑลอิลลีเรียน (Illyrian Province) ทั้ง ๒ มณฑลถูกยกเลิกหลัง

จากการพ่ายแพ้ ของนโปเลียนและมีการประชุมคองเกรสแห่งเวียนนา ค.ศ.๑๘๑๔^๔ แม้ว่าการดำรงอยู่ของมณฑลทั้งสองจะเป็นช่วงสั้น แต่ก็ เป็นจุดเริ่มต้นของความฝันที่จะรื้อฟื้นเอกราชของโปแลนด์ และเป็นที่มา ของแนวคิดในการก่อร่างอาณาจักรสลาฟใต้ ดังนั้น ตั้งแต่หลังคองเกรส แห่งเวียนนา แนวคิดชาตินิยมก็จะค่อยๆ กลายเป็นพลังสำคัญที่ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในยุโรปกลางและบอลข่าน

นอกจากนี้ปัจจัยส่งเสริมลัทธิชาตินิยมสมัยใหม่ก็คือ อิทธิพลของ การพิมพ์หนังสือสมัยใหม่ ทำให้ความรู้แบบตะวันตกเริ่มเข้ามาสู่ดินแดน ยุโรปกลางและบอลข่าน และทำให้เกิดกระบวนการฟื้นฟูประวัติศาสตร์ และภาษาถิ่นของชาติต่างๆ ในยุโรปกลาง อันเป็นที่มาแรกสุดของความคิด ชาตินิยม เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ นั้น ปรากฏว่ามีหนังสือพิมพ์ ห้องถิ่นที่พิมพ์ด้วยภาษาพื้นเมืองเผยแพร่แล้วในเมืองใหญ่ๆ ในบัลแกเรีย บาทหลวงไพสิอี ฮิลเรนดาร์สกี (Paisiy Hilendarski, ๑๗๒๒-๑๗๕๗) ได้ เขียนหนังสือ*ประวัติศาสตร์สลาฟ-บัลการ์ (Istoriya Slavyanobolgarskaya)* เป็นภาษาพื้นเมืองใน ค.ศ.๑๗๖๒ เพื่ออธิบายว่า ชาวบัลการ์นั้นมีรากฐาน จากชนชาติสลาฟมากกว่าที่จะเป็นชาวเติร์ก และเป็นชาวสลาฟกลุ่มแรก ที่รับศาสนาคริสต์นิกายออร์ทอดอกซ์ ชาวบัลการ์จึงมีประวัติความเป็นมาที่ยิ่งใหญ่มาก ต่อมาในโบฮีเมีย มาเตจ ครามเรริอุส (Matěj Kramerius, ๑๗๕๓-๑๘๐๘) ได้ รื้อฟื้นและพิมพ์หนังสือออกเป็นภาษาเช็ก วาเลนติน วอดนิก (Valentin Vodnik, ๑๗๕๘-๑๘๑๕) ออกหนังสือพิมพ์ภาษาสโลวีเนีย ใน ค.ศ.๑๗๕๗ และยังเขียนโคลงกลอน และความเรียงเป็นภาษาสโลวีเนียอีกด้วย ในกรีซ อะดามานติโอส โครายีส (Adamantios Korais, ๑๗๔๘-๑๘๓๓) เริ่ม

^๔ คองเกรสแห่งเวียนนา (Congress of Vienna) คือ การประชุมใหญ่ระดับ นานาชาติของยุโรป ในการยุติสงครามนโปเลียน เมื่อ ค.ศ.๑๘๑๔-๑๘๑๕ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการ ประชุมระดับนานาชาติที่สำคัญครั้งแรกในประวัติศาสตร์ เป้าหมายของการประชุมก็คือ การ จัดระเบียบของยุโรป และจัดการกับฝรั่งเศส ซึ่งพ่ายแพ้ในสงครามนโปเลียน การประชุมเริ่ม ต้นที่กรุงเวียนนาตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ.๑๘๑๔ และไปสิ้นสุดในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๘๑๕

พิมพ์หนังสือคลาสสิกของกรีก ออกเผยแพร่ด้วยภาษากรีก ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๗๘๕ โคราเอสอธิบายว่า ประชากรกรีกเป็นชาติที่มีความเจริญอย่างยิ่งในอดีต ในขณะที่พวกเติร์กเป็นชนชาติที่ป่าเถื่อนล้าหลัง ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่ชาวกรีกจะต้องมีประเทศชาติของตนเอง แทนที่จะตกอยู่ใต้อำนาจของออตโตมาน

อะคามานติไอส โคราเอส

ที่น่าสนใจคือ ในราชรัฐดานูบ และทรานซิลวาเนีย ลัทธิชาตินิยม

เติบโตด้วยการฟื้นฟูวัฒนธรรมลาติน โดย ยอน ราดูเลสคู (Ion Rădulescu, ๑๘๐๒-๑๘๗๒) ได้เขียนตำราไวยากรณ์โรมาเนียให้เป็นแบบลาตินตีพิมพ์ใน ค.ศ. ๑๘๒๘ และจอร์จ บาร์ทิจู (George Barițiu, ๑๘๑๒-๑๘๕๓) ได้ออกหนังสือพิมพ์ภาษาโรมาเนียที่เมืองบราซอฟ (Brașov) ในทรานซิลวาเนียชื่อ 'สาส์นทรานซิลวาเนีย' (Gazeta de Transilvania) ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๓๘ ส่วนนิโคไล บาลเซสคู (Nicolae Bălcescu, ๑๘๑๕-๑๘๕๒) ได้ออกวารสารประวัติศาสตร์แคว้นดาเซียออกเผยแพร่ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๔๖ ที่ชี้ให้เห็นว่าวาลัคียา-โมลดาเวีย (Valahia-Modova) และทรานซิลวาเนียมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกันจากความ เป็น 'โรมัน' ที่สืบมาจากชาวแคว้นดาเซียในสมัยจักรวรรดิโรมัน^๕ คือ ภาษาแบบลาตินและศาสนาคริสต์ออร์ทอดอกซ์ ทั้งที่ในประวัติศาสตร์สมัยโรมัน แคว้นดาเซีย

^๕ แคว้นดาเซีย (Dacia) ตั้งอยู่ตอนล่างของกลุ่มแม่น้ำดานูบ ชาวดาเซียโบราณ เคยมีอาณาจักรของตน และมีภาษาของตนเอง แต่ปัจจุบันเป็นภาษาสาบสูญ ไม่มีใครทราบแล้วว่าเป็นอย่างไร แคว้นดาเซียถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิโรมันใน ค.ศ. ๑๐๖ และถูกตั้งเป็นจังหวัดหนึ่งในจักรวรรดิโรมันจนถึง ค.ศ. ๒๗๑ พวกอนารยชนก็เข้าครอบครองแคว้นดาเซียแทน

ถูกรวมอยู่ภายใต้จักรวรรดิเพียงศตวรรษเศษเท่านั้น มีความเป็นไปได้ว่าชาวโรมานีก็คือนักพื้นเมืองเดิมในเขตบอลข่าน ที่รับวัฒนธรรมลาตินจากจักรวรรดิโรมันและรักษาวัฒนธรรมนั้นไว้ อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมลาตินของราชรัฐคาบูบ ก็ได้รับอิทธิพลจากกรีกและสลาฟเช่นกัน

อนึ่ง ยังปรากฏว่าศาสนาก็กลายเป็นปัจจัยพื้นฐานอย่างหนึ่งที่ส่งเสริมลัทธิชาตินิยม เช่น ในโปแลนด์ ศาสนาคาทอลิกกลายเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวของชาวโปแลนด์ และแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากผู้ปกครองชาวรัสเซีย เพราะพระเจ้าซาร์รัสเซียเป็นประมุขของศาสนาคริสต์แบบออร์ทอดอกซ์มิใช่คาทอลิก

ส่วนดินแดนต่างๆ ที่อยู่ใต้การปกครองของจักรวรรดิออตโตมาน สุลต่านมิได้มีนโยบายบีบบังคับทางศาสนา กล่าวคือศาสนาอื่น เช่น คริสต์และยิว ยังคงรักษาความเชื่อของตนไว้ได้ สามารถประกอบพิธีทางศาสนาและมีการบริหารคณะสงฆ์ของตนเอง เพียงแต่จะต้องเสียภาษีรายหัวที่เรียกว่า 'จิสยา' (เดิร์ก-cizye) ซึ่งเรียกเก็บเฉพาะคนต่างศาสนา แต่กระนั้น ความแตกต่างทางศาสนาของผู้ปกครองในดินแดนบอลข่าน ก่อให้เกิดผลในลักษณะสองด้าน คือ ในด้านหนึ่ง ศาสนาออร์ทอดอกซ์ก็มีส่วนอย่างมาก ที่สร้างความยึดเหนี่ยวในพลังแห่งชาติแต่ละแคว้น โดยแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ที่แตกต่างจากราชสำนักออตโตมานที่เป็นอิสลาม คณะสงฆ์ออร์ทอดอกซ์ในบอลข่านยังมีการเทศนาว่า การที่ชาวคริสเตียนต้องตกอยู่ใต้อำนาจของอิสลามเดิร์กนั้น เป็นเพราะบาปของพวกเขาทั้งหลาย เมื่อใดก็ตามที่การชำระบาปสิ้นสุดลง คริสตจักรก็จะรุ่งโรจน์อีกครั้ง และอิสลามจะถูกขับไล่ออกไป ประชาชนชาวคริสต์จำนวนมากจึงดำรงอยู่ภายใต้การหล่อเลี้ยงของแนวคิดเช่นนี้ ในอีกด้านหนึ่ง ข้ออ้างทางศาสนา ก็เปิดทางสำหรับรัสเซียที่จะใช้เป็นเหตุผลในการแทรกแซง โดยอ้างว่าพระเจ้าซาร์มีภาระหน้าที่ในการปกป้องชาวคริสต์ในดินแดนบอลข่านให้พ้นจากสุลต่านมุสลิม

๒.๒ ความเสื่อมของอาณาจักรออตโตมาน

พวกเติร์กเผ่าออตโตมานซึ่งรับนับถือศาสนาอิสลาม ได้สร้างอำนาจของตนตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ โดยเริ่มจากนักรบชาวเติร์กชื่อ ออสมานแห่งเซอียุค (Osman Söğüt, ๑๒๕๘-๑๓๒๔) ซึ่งเป็นกษัตริย์ราว ค.ศ.๑๓๘๔ แล้วนำทัพขยายอำนาจในอะนาโตเลีย ยึดเมืองเยนิşehir (Yenişehir) เป็นศูนย์กลาง และได้รับการแต่งตั้งจากกาหลิบแห่งกรุงแบกแดด^๖ ให้เป็นสุลต่านใน ค.ศ.๑๓๐๑ จากนั้น สุลต่านออตโตมานองค์ต่อมาได้ขยายอำนาจเพิ่มมากขึ้น และนำกองทัพบุกข้ามช่องแคบดาร์ดาแนลส์เข้ามาในคาบสมุทรบอลข่านใน ค.ศ.๑๓๕๔ และเข้าครอบครองแคว้นต่างๆ ที่สำคัญคือ การได้รับชัยชนะเหนือกษัตริย์เซิร์บในสงครามที่แคว้นโคโซโว เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๓๘๙ ต่อมาก็ยึดกรุงคอนสตันติโนเปิล ซึ่งเป็นศูนย์กลางของจักรวรรดิไบแซนไทน์ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๔๕๓ จากนั้น ออตโตมานก็ใช้กรุงคอนสตันติโนเปิลเป็นศูนย์กลางใหม่ของตน

เมื่อจักรวรรดิออตโตมานเรืองอำนาจสูงสุดในสมัยสุลต่าน สุลไลมานที่ ๑ (Süleyman I, ๑๕๑๘-๑๕๖๖) ซึ่งครองราชย์ใน ค.ศ.๑๕๒๐ ในขณะนั้น จักรวรรดิมีอำนาจเหนือดินแดนตะวันออกกลางเกือบทั้งหมด และในยุโรป กองทัพออตโตมานก็รุกเข้ามายึดเมืองเบลเกรดใน ค.ศ.๑๕๒๑ แล้วข้ามแม่น้ำดานูบยึด

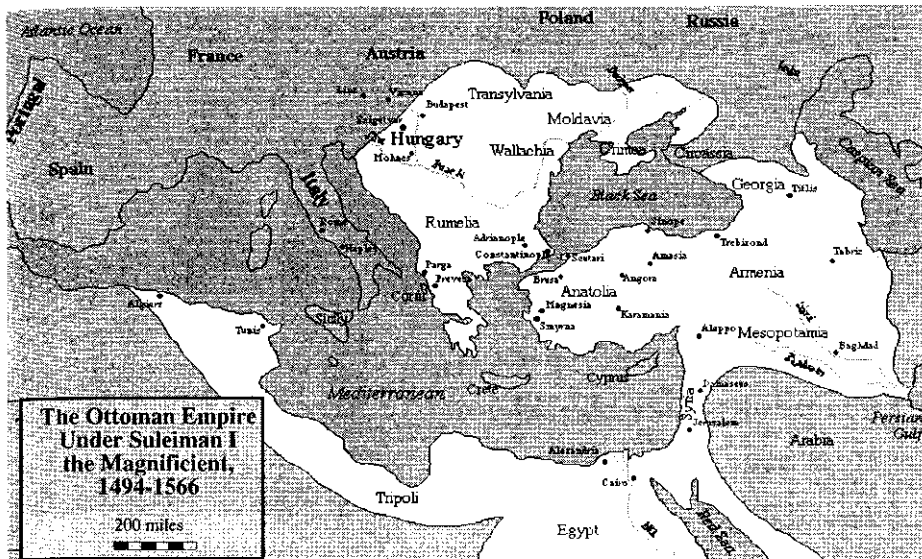

ออสมานที่ ๑

^๖ กาหลิบแห่งแบกแดด คือ ตำแหน่งสูงสุดในทางการเมืองและศาสนาอิสลามในสมัยราชวงศ์อับบาซิด (ค.ศ.๗๐๕-๑๒๕๘) ซึ่งสถาปนากรุงแบกแดดเป็นศูนย์กลาง ต่อมาผู้สืบทอดตำแหน่งกาหลิบได้ยกตำแหน่งนี้ให้สุลต่านเซลิมที่ ๑ (Selim I, ๑๕๖๕-๑๕๒๐) แห่งออตโตมาน

ฮังการีใน ค.ศ.๑๕๒๖ และเข้าล้อมกรุงเวียนนาในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๕๒๙ แต่เอาชนะออสเตรียไม่ได้ อย่างไรก็ตาม อำนาจของ ออตโตมานก็ครอบคลุมคาบสมุทรบอลข่าน ขยายมาจนถึงบริเวณที่ราบ ฮังการีตอนกลาง ต่อมา กองทัพออตโตมานกลับมาล้อมกรุงเวียนนาครั้งที่สองใน ค.ศ.๑๖๘๓ แต่ยังไม่สามารถมีชัยชนะเหนือออสเตรียได้ เพราะ กษัตริย์ยานที่ ๓ ซอบีสกี (Jan III Sobieski, ๑๖๒๙-๑๖๙๖) แห่ง โปแลนด์ยกมาช่วย ในขณะที่อำนาจของอาณาจักรออตโตมานเริ่มอ่อน อำนาจลง เนื่องจากปัญหาทางการเมืองภายในจักรวรรดิและการพ่ายแพ้ สงคราม จะเห็นได้จากการที่ออตโตมานต้องยินยอมทำสัญญาคาร์ลอฟซี (Karlowitz) กับออสเตรียและพันธมิตรเมื่อ ค.ศ. ๑๖๙๙ ซึ่งระบุให้สุลต่าน ต้องยินยอมเสียดินแดน ฮังการี โครเอเชีย สโลเวเนีย และทรานซิลวาเนีย ให้กับออสเตรีย เสียดินแดนแหลมกริช และ คัลมาเซีย ให้แก่รัฐเวนิส และ เสียดินแดนโปโดเลียแก่โปแลนด์ สัญญาคาร์ลอฟซีจึงเป็นเครื่องชี้ว่า ออตโตมานเริ่มลดอิทธิพลคุกคามยุโรป ซึ่งปัญหาสำคัญประการหนึ่ง ภายในอาณาจักรก็คือ การที่อำนาจส่วนกลางของสุลต่านถูกลดทอนลง และอำนาจของเจ้าครองนครท้องถิ่นกลับมีความเข้มแข็งมากขึ้น

แต่กระนั้นก็ยังมิใช่ว่าสัญญาคาร์ลอฟซีจะเป็นจุดล่มสลายของ ออตโตมาน กระบวนการเสื่อมอำนาจทั้งภายในและภายนอกยังต้องผ่าน เวลาอีกเป็นศตวรรษก่อนที่จะสลาย เช่น เมื่อ ค.ศ.๑๗๑๑ ในสงคราม ระหว่างออตโตมานกับรัสเซีย ออตโตมานก็ยังได้รับชัยชนะและรักษา อิทธิพลในแหลมไครเมียไว้ได้ แม้เมื่อ ค.ศ.๑๗๑๘ ออตโตมานจะพ่าย สงครามออสเตรียอีกครั้ง จนต้องเสียดินแดนบานาต เซอร์เบีย และ ออลเตเนียให้ออสเตรีย แต่ก็ยังได้แหลมกริชคืนมาจากรัฐเวนิส จากนั้น ต่อมา ใน ค.ศ.๑๗๓๙ ฝ่ายออตโตมานกลับชนะสงครามออสเตรียอย่าง ไม่คาดฝัน และได้รับดินแดนออลเตเนียและเซอร์เบียกลับคืนจาก ออสเตรีย ความหายนะอย่างแท้จริงของออตโตมานนั้น มาจากกรณีสงคราม กับรัสเซียระหว่าง ค.ศ.๑๗๖๘-๑๗๗๒ ในสมัยของซารินาคาธาเรินาที่ ๒

จักรวรรดิออตโตมานขณะเรืองอำนาจสมัยสุลต่านสุไลมาน ค.ศ. ๑๕๖๐

(Yekaterina II Velikaya, ๑๗๒๕-๑๗๕๖) ซึ่งจบลงด้วยการพ่ายแพ้อย่างยับเยินที่สุดของออตโตมาน อันเป็นการชี้ว่า สมรรถภาพของกองทัพบกของสุลต่านนั้นด้อยกว่ารัสเซียอย่างมาก และกองทัพเรือในทะเลดำของจักรวรรดิก็ถูกรุสเซียทำลายจนหมดด้วย ในสัญญาคุชุกไคนาร์ดยี (Kuchuk Kainardji) ๒๑ กรกฎาคม ค.ศ.๑๗๗๔ ออตโตมานต้องยอมสละสิทธิในเขตโครเมียทั้งหมดให้แก่รัสเซีย ซึ่งส่งผลให้จักรวรรดิรัสเซียได้มีทางออกทะเลที่ทะเลดำอย่างเต็มที่เป็นครั้งแรก แต่ความสำคัญของสัญญามีใช่เป็นการเปิดทางออกทะเลแก่รัสเซีย หากเป็นการเสียฐานะความเป็นมหาอำนาจ ที่จะกำหนดชะตากรรมของยุโรปของออตโตมาน และนับเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาตะวันออก (The Eastern Question) ซึ่งก็คือ ปัญหาอันสืบเนื่องจากการเสื่อมอำนาจของจักรวรรดิออตโตมาน

หลังจากนี้ ออตโตมานก็กลายเป็นผู้ถูกระงับในเวทีการเมืองยุโรป เช่น เมื่อปรัสเซีย และ รัสเซีย ได้เริ่มทำสัญญาแบ่งโปแลนด์กันตั้งแต่ ค.ศ.๑๗๗๒ และเสร็จสิ้นใน ค.ศ.๑๗๙๕ โดยมีออสเตรียเข้าร่วมด้วย ก็มีแนวโน้มว่า รัสเซียกับออสเตรียก็เตรียมที่จะแบ่งออตโตมานใน

ลักษณะเดียวกันอีกด้วย ดังนั้นใน ค.ศ. ๑๘๘๗ รัสเซียและออสเตรีย ก็เริ่มต้นทำสงครามกับออตโตมาน แต่การปฏิวัติฝรั่งเศส และแนวโน้ม สงครามระหว่างประเทศที่จะเกิดขึ้นในยุโรป ทำให้ออสเตรียต้องทำสัญญาสงบศึกชิสโตวา (Sistova) กับออตโตมาน ใน ค.ศ. ๑๗๙๑ และรัสเซียต้องทำสัญญาสงบศึก อียาซ (Iasi) ค.ศ.๑๗๙๒

สุลต่านเซลิมที่ ๓

ต่อมาเดือนกรกฎาคม ค.ศ.

๑๗๙๘ สุลต่านเซลิมที่ ๓ (Selim III, ๑๗๖๑-๑๘๐๘) ก็ต้องเข้าสู่ สงครามยุโรป เมื่อฝรั่งเศสเปิดฉากโจมตีอียิปต์ สงครามออตโตมานกับ ฝรั่งเศสยุติใน ค.ศ.๑๘๐๒ อย่างไรก็ตามใน ค.ศ.๑๘๐๖ พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ ๑ (Aleksandr I, ๑๗๗๗-๑๘๒๕) แห่งรัสเซียทำสงครามออตโตมานอีกครั้ง ซึ่งสิ้นสุดด้วยสัญญาบูคาเรสต์ เดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๘๑๒ ผลก็คือออตโตมานก็ต้องเสียแคว้นเบสซาราเบีย^๖ แก่รัสเซีย ไปอีก ซึ่งชี้ให้เห็นว่าออตโตมานไม่ได้มีแสนยานุภาพเพียงพอที่จะสู้รบกับมหาอำนาจของยุโรปอีกต่อไป ดังนั้น ในการประชุมคอนเกรสแห่งเวียนนา สุลต่านออตโตมานก็ไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วม แต่ก็ไม่มีการจัดการใดๆ ของคอนเกรสที่จะกระทบกับผลประโยชน์ของออตโตมาน

อนึ่งจักรวรรดิออตโตมานนั้น แม้ว่าจะก่อตั้งโดยสุลต่านชาวเติร์ก แต่แนวคิดของสถาบันแต่เดิมมา ถือว่าสุลต่านเป็นกาหลิบผู้สืบทอดของกาหลิบแห่งแบกแดด เป็นประมุขของศาสนาอิสลามทั่วโลก และมีสถานะเป็นที่พึงแห่งชนชาติทั้งหลายที่มาอาศัยพระบารมี ออตโตมานจึงมี

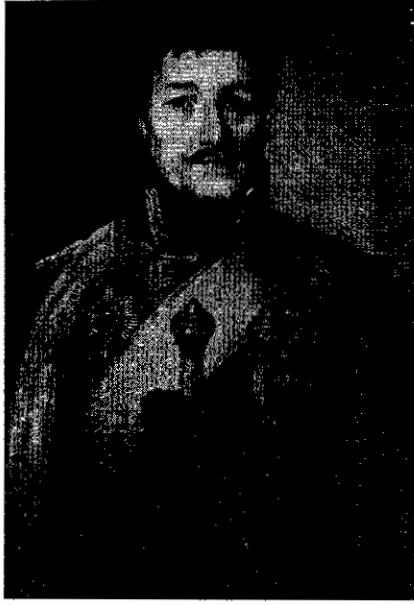
^๖เบสซาราเบีย (โรมาเนีย - Basarabia) คือดินแดนโมลดาเวียตะวันออกอยู่ทาง ตะวันออกของแม่น้ำปрут ปัจจุบัน คือ ดินแดนหลักของประเทศโมลโดวา

ลักษณะเป็นจักรวรรดิแบบ 'สากล' ที่ประกอบด้วยชนชาติต่างๆ มากมาย ภายใต้โพธิสมภารของสุลต่าน มากกว่าจะเป็นรัฐของชนชาติตุรกี ในราชสำนักสุลต่านก็จะประกอบด้วยขุนนางที่ต่างเชื้อชาติกัน โดยเฉพาะในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ กลุ่มชนชั้นสูงชาวกรีกที่เรียกว่า 'ฟานาโรโอสต์ (Phanariots)' มีบทบาทอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ เป็นต้นมา เกิดความตื่นตัวเรื่องชาตินิยมตุรกี และทำให้สุลต่านมีลักษณะเป็นประมุขของชาวตุรกีมากขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบอีกด้านหนึ่งต่อขบวนการชาตินิยมในบอลข่านด้วย

๒.๓ การลุกขึ้นสู้ของเซอร์เบีย

โครงสร้างทางสังคมของยุโรปกลางและบอลข่านก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ นั้น ยังอยู่ในยุคศักดินา อิทธิพลของชนชั้นขุนนางเจ้าที่ดินยังคงมีบทบาทนำ ชาวนาจำนวนมากยังเป็นไพร่กสิกร (serfdom) ที่ต้องทำงานในที่ดิน โดยผลผลิตตกเป็นของเจ้าที่ดินศักดินา และชาวนาเหล่านี้มักจะถูกเกณฑ์แรงงานไปทำงานให้ขุนนางตามกำหนดโดยไม่ได้ผลตอบแทน อำนาจรัฐของสุลต่านและกษัตริย์ทั้งหลาย จึงเป็นอำนาจที่ค้ำจุนชนชั้นขุนนางเจ้าที่ดิน ดังนั้น การต่อต้านของชาวนาต่ออำนาจรัฐศักดินาจึงเป็นปรากฏการณ์ธรรมดา การต่อต้านมีทั้งการเลี้ยงภาษี การหนีการเกณฑ์แรงงาน การตั้งเป็นกองโจรปล้นสะดม จนถึงการก่อกบฏชาวนาอย่างเปิดเผย ซึ่งจะต้องอาศัยอำนาจกองทหารในการปราบปราม แต่กบฏชาวนาที่เกิดขึ้นในระยะก่อนหน้านี้นี้ ยังไม่ได้มีการติดต่อหาความคิดใหม่ คือ ลัทธิชาตินิยม จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติในเซอร์เบียครั้งแรกใน ค.ศ.๑๘๐๔

บริเวณแคว้นซุมาดิยา (Šumadija) ริมน้ำแม่น้ำดานูบ จุดเริ่มต้นของเซอร์เบีย เป็นเขตพรมแดนของออตโตมานที่เผชิญหน้ากับจักรวรรดิออสเตรีย มีเมืองเบลเกรดเป็นป้อมปราการสำคัญ สุลต่านควบคุมอำนาจโดยตั้งตำแหน่งปาชาแห่งเบลเกรด และให้อิสระแก่ปาชาในการจัดตั้ง

การาจอร์จ เปโตรวิช

กองกำลังเพื่อป้องกันอาณาจักร นอกจากนี้ สุลต่านยังต้องส่งทหารส่วนกลางมาประจำในดินแดนนี้ เพื่อเป็นการหนุนช่วยการรักษาชายแดนจักรวรรดิ แต่เนื่องด้วยความห่างไกลจากศูนย์กลาง ปาซาแห่งเบลเกรดจึงมีอำนาจอิสระอย่างมาก ในเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๘๐๔ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นในซูมาคียา เริ่มตั้งกองกำลังขึ้นเพื่อป้องกันตนเองและได้เลือกให้นายทหารท้องถิ่นชาวเซิร์บ คือการาจอร์จ เปโตรวิช

(Karadjordje Petrović, ๑๗๖๘-

๑๘๑๗) เป็นหัวหน้าการาจอร์จได้ก่อตั้งกองทัพชาวนา แล้วก่อการลุกขึ้นสู้เพื่อต่อต้านกองทหารออตโตมานที่ยึดครอง กองกำลังฝ่ายเซอร์เบียได้รับชัยชนะในการรบครั้งแรกเมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ.๑๘๐๕ และสามารถยึดเมืองสเมเดเรโว (Smederevo) เป็นที่มั่น และต่อมาก็สามารถยึดเมืองเบลเกรด ได้ในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๘๐๖

การลุกขึ้นสู้ของชาวเซิร์บครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนจากรุสเซีย โดยเฉพาะเมื่อเกิดสงครามระหว่างรุสเซียกับออตโตมาน ค.ศ.๑๘๐๖ จนในที่สุด ได้มีการลงนามในสัญญาพันธมิตรระหว่างเซอร์เบียกับรุสเซีย ในวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๐๗ โดยรุสเซียให้สัญญาที่จะช่วยเหลือเซอร์เบียทางการทหาร แต่กระนั้น ฝ่ายพระเจ้าซาร์รุสเซียกลับลงนามสงบศึกกับจักรพรรดินโปเลียนของฝรั่งเศสในสัญญาทิลซิต (Tilsit) วันที่ ๗ กรกฎาคมปีเดียวกัน และต่อมาฝรั่งเศสก็ช่วยเจรจาให้มีการหยุดยิงระหว่างรุสเซียและออตโตมานในเดือนสิงหาคม ในระยะนี้เซอร์เบียจึงถูกปล่อยให้สู้รบกับสุลต่านออตโตมานเพียงลำพัง จนกระทั่ง

ค.ศ.๑๘๐๕ การสู้รบระหว่างฝ่ายรัสเซียและออสเตรียเปิดฉากอีกครั้งหนึ่ง ในครั้งนี้รัสเซียได้ส่งกองทัพมาช่วยเซอร์เบียอย่างเต็มที่ แต่ปรากฏว่าใน ค.ศ.๑๘๑๑ นโปเลียนแสดงท่าทีคุกคามที่จะเปิดศึกกับรัสเซีย ทำให้พระเจ้าซาร์ต้องรีบสงบศึกกับออสเตรีย และในสัญญาบูคาเรสต์ ค.ศ.๑๘๑๒ ก็ระบุให้เซอร์เบียมีอิสระในการปกครองตนเองภายใต้ ออสเตรีย และสุดท้ายจะนิรโทษกรรมแก่การกบฏทั้งหมด รัสเซียต้องถอนทหารจากเซอร์เบียและให้ฝ่ายออสเตรียเข้ามาดูแลแทน แต่ปรากฏว่าฝ่ายออสเตรียไม่ได้รักษาข้อตกลง และทุ่มกำลังทหารปราบปรามฝ่ายเซอร์เบีย ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๘๑๓ การจอร์ชประสบความสำเร็จและต้องหนีไปลี้ภัยในฮังการี

ต่อมาในวันที่ ๒๓ เมษายน ค.ศ.๑๘๑๕ ชาวเซอร์เบียก็ก่อการลุกขึ้นสู้ครั้งใหม่ นำโดยมิโลช โอบเรโนวิช (Miloš Obrenović, ๑๗๘๕-๑๘๖๐) มิโลชเกิดที่โดบรินยา (Dobrinja) ในครอบครัวชาวนา ในวัยเด็กไม่ได้รับการศึกษาต้องไปทำงานเป็นเด็กรับใช้ จนเมื่อเกิดการลุกขึ้นสู้ในชูมาเดีย เขานำชาวนาเข้าร่วมและกลายเป็นหนึ่งในแม่ทัพฝ่ายกบฏ หลังจากการรายอร์ชพ่ายแพ้ มิโลชยังรักษากำลังไว้และก่อการลุกขึ้นสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิปกครองตนเองอีกครั้ง มิโลชใช้ชื่ออ้างว่า ไม่ได้ก่อการกบฏต่อราชสำนัก เพียงแต่ต่อต้านผู้ว่าราชการเบลเกรดที่ปกครองอย่างไม่เป็นธรรม การลุกขึ้นสู้ครั้งนี้ รัสเซียซึ่งเสร็จศึกในสงครามนโปเลียนแล้ว สนับสนุนเซอร์เบียเต็มที่ จนถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๘๑๗ ฝ่ายออสเตรียก็ต้องยินยอมให้เซอร์เบียเป็นเขตปกครองอิสระ (Kneževina) โดยมิโลชจะได้ตำแหน่งเป็นเจ้าครองแคว้น (knez Srbije) ที่ยังขึ้นต่อออสเตรีย แต่ออสเตรียมีสิทธิบริหารและเก็บภาษีในแคว้นตนเอง แต่ขณะนี้เซอร์เบียยังเป็นแคว้นเล็กมีเนื้อที่เพียงจังหวัดชูมาเดีย และมีกรุงเบลเกรดเป็นเมืองหลวง มิโลชเป็นนายทหารที่มาจากระดับล่าง เขาไม่มีความรู้ในด้านหนังสือเลย ดังนั้นเมื่อขึ้นมาเป็นเจ้านคร จึงมีปัญหาขัดแย้งกับขุนนางหลายฝ่าย แต่มิโลชเป็นนักการเมืองที่มีความ

ภาพจิตรกรรมแสดงการลุกขึ้นสู้ของชาวเซิร์บที่นำโดยโอเบร โนวิช

สามารถในการคุมสถานการณ์ และได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากประชาชน จึงครองอำนาจอยู่ได้ และเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๘๑๓ การจอร์ชกลับมาจากภารกิจพร้อมด้วยอุดมการณ์ชาตินิยม แต่ก็ถูกสังหารชีวิต ทำให้มิโลชกลายเป็นผู้นำชาวเซิร์บแต่เพียงผู้เดียว

๒.๔ การปฏิวัติกรีซ

การต่อสู้ของเซอร์เบียเป็นจุดเริ่มของกระแสชาตินิยมในบอลข่าน และสร้างผลสะท้อนอย่างมากต่อชาวกรีก และส่งผลให้เกิดการปฏิวัติในกรีซต่อมา การปฏิวัติกรีซนั้นนำโดยปัญญาชนที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดชาตินิยมของการปฏิวัติฝรั่งเศส เริ่มต้นจากริกาส เฟราโยส (Rigas Feraios, ๑๗๕๗-๑๗๙๘) ชาวกรีกจากเมืองเวเลสติโน (Velestino) ได้ก่อการลอบสังหารข้าหลวงออตโตมาน แล้วหลบหนีไปยังกรุงเวียนนา จากนั้นก็เขียนหนังสือและบทกวี เรียกร้องชาวกรีกให้ลุกขึ้นปฏิวัติเพื่อรื้อฟื้นความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิไบแซนไทน์ แต่ให้มีการปกครองแบบ

สาธารณรัฐ ผลงานที่สำคัญเช่น การแปลเอกสารปฏิวัติฝรั่งเศสเป็นภาษากรีก การถอดบทเพลงลามามาเซเยส (*La Marseillaise*) ออกเป็นฉบับกรีก และบทกวี *ทิวริโอ (Thourio)* ที่มีข้อความตอนหนึ่งว่า “ขอมีชีวิตเช่นเสรีชน แม้เพียงชั่วโงมเดียวก็ยังดีกว่ามีชีวิต ๔๐ ปีในความเป็นทาส” เฟรไอโยสตั้งใจจะเดินทางกลับมายังกรีซ ใน ค.ศ.๑๗๙๗ เพื่อก่อการปฏิวัติ แต่ถูกทางการตำรวจออสเตรียจับตัวได้ แล้วส่งตัวให้กับทางการออกโตมาน เฟรไอโยส จึงถูกประหารชีวิตโดยการรัศคอก เมื่อวันที่ ๑๓ มิถุนายน ค.ศ.๑๗๙๘ และศพถูกโยนทิ้งลงแม่น้ำดานูบ ความตายของเขาได้กลายเป็นแรงบันดาลใจแก่นักชาตินิยมกรีกในรุ่นต่อมา

เมื่อเกิดการปฏิวัติเซอร์เบีย ใน ค.ศ.๑๘๑๔ แล้ว พ่อค้าและปัญญาชนชาวกรีกนอกประเทศกลุ่มหนึ่ง ได้ตั้งสมาคมลับเรียกว่า ‘สมาคมนามามิตร (*Philike Hetairia*)’ ที่เมืองโอดีสซา ในแคว้นยูเครนของรัสเซีย สมาคมนี้มีเป้าหมายที่จะกู้ชาติและขับไล่ชาวเติร์กออกจากยุโรป สมาคมประสบความสำเร็จในการขยายสมาชิกอย่างรวดเร็ว ค.ศ.๑๘๑๘ สมาคมก็ย้ายที่ตั้งมาที่กรุงคอนสตันติโนเปิล วิธีการของสมาชิกสมาคมคือ การปลุกเร้าชาตินิยมและเผยแพร่แนวคิดเสรีนิยมในหมู่ชาวกรีก และเตรียมแผนที่จะลุกขึ้นสู้เรียกร้องเอกราช โดยประสานกับการต่อสู้ของกลุ่มชนอื่นๆ ในบอลข่าน และได้รับความช่วยเหลือจากรัสเซีย ในขณะนั้น เคาน์โยอานนิส คาโปดิสทริอัส (*Ioannis Kapodistrias, ๑๗๗๖-๑๘๓๑*) ชาวกรีกจากเกาะคอร์ฟู อยู่ในตำแหน่งเสนาบดีต่างประเทศของพระเจ้าซาร์รัสเซีย ก็เป็นผู้ผลักดันให้รัสเซียให้การสนับสนุนการต่อสู้ชาวกรีก

การเตรียมการของนักชาตินิยมกรีกพร้อมเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๘๒๑ สมาคมนามามิตร นำโดย อเล็กซานโดรส อีปซิลานติ (*Alexandros Ypsilanti, ๑๗๙๒-๑๘๒๘*) ก็ก่อการลุกขึ้นสู้ โดยยกกองกำลังข้ามแม่น้ำปรูดจากรัสเซียมายังโมลดาเวีย เพื่อจะอาศัยชาวกรีกในราชรัฐดานูบเป็นสำคัญ และร่วมมือกับผู้นำฝ่ายเสรีนิยมของวาลักเฮีย

คือ ทูโดร์ วลาดิมิเรสคู (Tudor Vladimirescu, ๑๗๘๐-๑๘๒๑) ซึ่งต้องการต่อสู้เรียกร้องเอกราชของมอลตาเลียน เมื่อถึงเดือนเมษายน การลุกขึ้นสู้ก็ขยายมาถึงแหลมกริช โดยผู้นำชาตินิยมชาวกรีกปฏิวัติได้จัดตั้งสภาแห่งชาติขึ้นที่เมืองเอพิโดรุส (Epidorus) ที่แหลมเปโลปอนเนส (กรีก-Pelopónisos)

ในเดือนธันวาคม มีการประกาศเอกราชและประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ จึงทำให้เกิดการลุกขึ้นสู้ทั่วไป นักชาตินิยมกรีกหวังว่าจะได้รับการสนับสนุนจากเซอร์เบียและรัสเซีย แต่ปรากฏว่าเจ้ามิโลซแห่งเซอร์เบียประนีประนอมกับสุลต่าน ขณะที่พระเจ้าซาร์รัสเซียก็ได้ช่วยเหลือ นอกจากนี้การลุกขึ้นสู้ที่ราชรัฐดานูบ ก็เผชิญกับความขัดแย้งกับชาววัลลาคเซีย ในที่สุด เมื่อสุลต่านออตโตมานส่งกองทัพมาปราบ วลาดิมิเรสคูพยายามที่จะขอเจรจากับฝ่ายออตโตมาน อิปสิแลนดิจึงประหารวลาดิมิเรสคูเสียในวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๒๑ กรณีนี้ทำให้การสนับสนุนจากราชรัฐดานูบหมดไป กลุ่มชาวกรีกต้องเผชิญกับกองทัพออตโตมานตามลำพัง ซึ่งฝ่ายออตโตมานได้รับชัยชนะเด็ดขาดในเดือนมิถุนายน อิปสิแลนดิหนีไปออสเตรีย การปฏิวัติจึงสิ้นสุดลง และ

ภาพจิตรกรรมลอร์ด ไบรอนเดินทางมาถึงกริชเพื่อร่วมการปฏิวัติ

ฝ่ายออตโตมาน ได้ตั้งกองทหารยึดครองทั้งสองแคว้นคานูบ

หลังจากนั้น ราชสำนักออตโตมานต้องเผชิญสงครามต่อต้านอันยืดเยื้อในแหลมกรีก จากกองกำลังประชาชนกรีกที่เข้าร่วมการปฏิวัติ โดยอาศัยภูเขาและเกาะแก่งในทะเลเป็นที่หลบซ่อนทำสงครามกองโจร ในระหว่างที่มีการต่อสู้ได้มีการปลดชาวกรีกจากตำแหน่งราชการ และเกิดการสังหารหมู่ระหว่างชาวกรีกและชาวมุสลิมหลายครั้งแม้กระทั่งสังหารราชกรีกอริโอสที่ ๕ (Grigorios V, ๑๗๔๖-๑๘๒๑) แห่งกรุงคอนสตันติโนเปิล ซึ่งเป็นชาวกรีกก็ถูกแขวนคอตายโดยชาวเติร์กในวันที่ ๑๐ เมษายน ค.ศ.๑๘๒๑ เหตุการณ์สังคมนอื่นๆ เช่น ฝ่ายกบฏสังหารหมู่ชาวเติร์กนับหมื่นคนที่เมืองตริโพลิตซา (Tripolitsa) หลังจากที่ยึดเมืองได้ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๘๒๑ ต่อมากองทหารของฝ่ายออตโตมานก็ก่อการสังหารหมู่ชาวกรีกหลายหมื่นคนและที่เหลือก็ถูกเนรเทศและขายเป็นทาสอีกนับหมื่นคนที่เกาะชิโอส (Chios) ในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๘๒๒ กรณีนี้ได้สร้างความสะเทือนใจอย่างมากทั่วยุโรป และทำให้การลุกขึ้นสู้ของชาวกรีกได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางในโลกตะวันตกและรัสเซีย แม้กระทั่งกวีสำคัญของอังกฤษ เช่น ลอร์ดไบรอน (Lord Byron, ๑๗๘๘-๑๘๒๔) ก็เดินทางมาเข้าร่วมในกองทัพฝ่ายกรีก และเสียชีวิตด้วยพิษไข้ระหว่างการต่อสู้

สงครามต่อสู้เพื่อเอกราชเกือบบรรลุเป้าหมายใน ค.ศ.๑๘๒๔ เนื่องจากฝ่ายชาตินิยมกรีกก็ประสบชัยชนะครั้งสำคัญ แต่สุดท้ายมาหะมูดที่ ๒ (Mahmud II, ๑๗๘๕-๑๘๓๙) แห่งออตโตมาน ได้เรียกคัมมะหะเหม็ด อาลีปasha (Mohamed Ali Pasha, ๑๗๖๙-๑๘๔๙) ผู้ครองแคว้นอียิปต์ มาช่วยปราบปรามกบฏชาวกรีก โดยสัญญาว่าจะยกเกาะครีตและดินแดนในแหลมกรีกบางส่วนให้เป็นการตอบแทน ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๒๕ กองทัพอียิปต์ก็ยกพลขึ้นแหลมเปโลปอนเนส ขณะที่ฝ่ายออตโตมาน รุกลงมาจากทางเหนือของแหลมกรีก จนถึงราวเดือนเมษายน ค.ศ.๑๘๒๖ การปฏิวัติในกรีซก็ประสบความพ่ายแพ้ ที่มั่นฝ่ายปฏิวัติถูกทำลาย

โยอานนิส คาโปดิสทริอัส

มะหะหมัด อาลี ปาชา

จำนวนมาก ฝ่ายปฏิวัติที่เหลือพยายามรวมกำลังเปิดประชุมที่โตรเอเซน (Troezen) ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.๑๘๒๗ และเลือกให้โยอานนิส คาโปดิสทริอัสเป็นประธานาธิบดีของกรีซ

ในช่วงเวลานี้ มหาอำนาจคือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และรัสเซีย ได้เข้าแทรกแซงโดยได้ตกลงเป็นพันธมิตรกันเพื่อช่วยเหลือชาวกรีก กองทัพเรือของสามมหาอำนาจทำลายเรือรบของออตโตมานและอียิปต์ ที่อ่าวนาวาริโน (Navarino) ในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๘๒๗ ฝ่ายออตโตมานตอบโต้โดยการประกาศปิดช่องแคบบอสฟอรัสและดาร์ดาเนลส์ ไม่ยอมให้เรือมหาอำนาจผ่าน ดังนั้นในวันที่ ๒๖ เมษายน ค.ศ.๑๘๒๘ พระเจ้าซาร์รัสเซียก็ประกาศสงครามกับออตโตมาน กองทัพรัสเซียก็ยกเข้ายึดราชรัฐดานูบ จากนั้นก็บุกสู่คอนสตันติโนเปิล ปรากฏว่าฝ่ายรัสเซียได้รับชัยชนะ มะหะหมัด อาลี ต้องถอนกองทัพจากแหลมกรีซ แต่มหาประเทศ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และออสเตรียวิตกว่า รัสเซียจะยึดครองเขตช่องแคบ และแผ่อำนาจสู่เมดิเตอร์เรเนียน จึงเข้ามาไกล่เกลี่ยให้ออตโตมานยอมสงบศึก โดยลงนามในสัญญาสงบศึกอะเดรียโนเปิล

(Edime) ค.ศ.๑๘๒๕ ในสัญญาฉบับนี้ กรีซจะได้สิทธิปกครองตนเอง นอกจากนี้ ราชรัฐดานูบก็ได้รับสิทธิปกครองตนเองเช่นกัน โดยมีรัสเซียเป็นผู้ดูแล เซอร์เบียได้สิทธิปกครองตนเองอย่างเป็นทางการแต่ยังอยู่ภายใต้สุลต่าน ส่วนมะหะเหม็ด อาลีได้เกาะครีตเป็นการตอบแทน และสุลต่านจะต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามอันมหาศาลแก่ฝ่ายรัสเซีย

อย่างไรก็ตาม อังกฤษได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกรณีนี้ โดยเชิญรัสเซียและออตโตมานไปลงนามในสัญญาลอนดอน ค.ศ.๑๘๓๐ ในสัญญานี้ อังกฤษผลักดันให้กรีซเป็นเอกราชสมบูรณ์ แต่มีดินแดนเพียงแหลมเปโลปอนเนส ส่วนดินแดนเซสซาลี มาซิโดเนีย และ เอพิรุส ยังคงอยู่ภายใต้ออตโตมาน และเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระเจ้าซาร์ สัญญาลอนดอนตกลงให้กรีซมีรูปแบบทางการเมืองแบบกษัตริย์ แต่กระนั้น ในแหลมกรีซ ประธานาธิบดีคาโปดิสทริอัสยังคงมีอำนาจปกครอง และวางรากฐานการปกครองใหม่ด้วยมาตรการอันเข้มงวด ในที่สุด ประธานาธิบดีคาโปดิสทริอัส ก็ถูกลอบสังหารใน วันที่ ๙ ตุลาคม ค.ศ.๑๘๓๑ จากนั้น การปกครองในกรีซก็ตกอยู่ในสภาวะไร้ระเบียบดังนั้น ใน ค.ศ.๑๘๓๒ มหาอำนาจ คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส และ รัสเซีย จึงได้เข้ามาจัดการอำนาจทางการเมืองในกรีซ และตกลงเชิญให้เจ้าออตโตแห่งราชวงศ์วิทเทลสบัค (Otto von Wittelsbach) จากบาวาเรีย ซึ่งมีชันษาเพียง ๑๗ ปี มาเป็นกษัตริย์กรีซทรงพระนามแบบกรีกว่า โอโธน (Othon, ๑๘๑๕-๑๘๖๗) และออตโตมานก็รับรองเอกราชของกรีซ โดยรัฐบาลกรีซจะต้องเสียเงินชดเชยให้กับราชสำนักสุลต่านจำนวนหนึ่ง

กษัตริย์โอโธน

๒.๕ การปฏิวัติต่ออิทธิพลเสรีนิยม

หลังจากการปฏิวัติฝรั่งเศสและสงครามนโปเลียน อิทธิพลของลัทธิเสรีนิยมแพร่หลายในยุโรป แนวคิดนี้เป็นผลจากการปฏิวัติฝรั่งเศส ซึ่งมีสาระสำคัญของเสรีนิยมที่พอสรุปได้คือ การเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของประชาชน การจำกัดอำนาจของกษัตริย์ด้วยการมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ และการยินยอมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองด้วยระบบรัฐสภาที่มีตัวแทนจากการเลือกตั้ง^๔ ปรากฏว่าแนวคิดเสรีนิยมเผยแพร่ไปพร้อมกับลัทธิชาตินิยม ซึ่งเป็นผลิตผลของการปฏิวัติฝรั่งเศสเช่นกัน ลัทธิชาตินิยมก่อให้เกิดความตื่นตัวในเรื่องเชื้อชาติ(race) และเรียกร้องให้มีการสร้างรัฐชาติใหม่ตามแนวคิดเชื้อชาตินิยม ทำให้เกิดการเรียกร้องต้องการความเป็นเอกราชและการรวมชาติ นักคิดชาตินิยมคนสำคัญที่มีอิทธิพลอย่างมากในยุโรป คือ จิอูเซปเป มาสซินี (Giuseppe Mazzini, ๑๘๐๕-๑๘๗๒) ชาวอิตาลีซึ่งอธิบายว่าชาตินิยมเป็นอุดมการณ์อันสำคัญยิ่งที่จะสร้างสังคมทุกสังคมให้ก้าวหน้า และจะยุติสงครามทั้งหมดได้

การตื่นตัวของลัทธิชาตินิยมนี้ส่งผลกระทบต่อจักรวรรดิออสเตรีย ภายใต้ราชวงศ์ฮับส์บูร์ก (Habsburg) ซึ่งมีเชื้อสายเป็นชาวเยอรมัน แต่มีดินแดนของกลุ่มชนเชื้อชาติต่างๆ รวมกันอยู่ภายใต้อำนาจเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในแคว้นโบฮีเมีย โมราเวีย ซึ่งประชาชนส่วนข้างมากเป็นชาวเช็กซึ่งเป็นเชื้อสายสลาฟ ในศตวรรษก่อนหน้านี้ชนชั้นขุนนางชาวเช็กก็พูดและเขียนด้วยภาษาเยอรมัน นอกจากนี้ชาวนาในชนบทเท่านั้นที่ยังพูดภาษาเช็กแต่ทว่าอิทธิพลของลัทธิชาตินิยมหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส และการพัฒนาของชนชั้นกลางได้ทำให้เกิด

^๔ การอธิบายลัทธิเสรีนิยมในที่นี้ ถือว่าเป็นการนิยามในแบบพอเข้าใจ แต่อาจไม่ใช่คำอธิบายที่ลึกซึ้ง เพราะลัทธิเสรีนิยมยังมีลักษณะหลากหลายทางทฤษฎีอย่างมาก นอกจากนี้คำอธิบายนี้ ยังไม่ได้มุ่งไปสู่ประเด็นสำคัญของการพัฒนาแนวคิดเสรีนิยม ที่มักจะควบคู่ไปกับการพัฒนาของชนชั้นนายทุน และการก่อร่างของระบบทุนนิยมอีกด้วย

ฟรานติเชก ปาลัทสกี

การฟื้นฟูภาษาเช็ก โดยโยเซฟ โดบรอฟสกี (Josef Dobrouski, ๑๗๕๓-๑๘๒๕) ได้เริ่มออกวารสารว่าด้วยวรรณกรรมภาษาเช็ก ต่อมาฟรานติเชก ปาลัทสกี (František Palacký, ๑๗๕๘-๑๘๘๖) ก็เขียนเรื่อง *ประวัติศาสตร์แห่งชนชาติเช็กแห่งโบฮีเมียและโมราเวีย* ทั้งหมด ๕ เล่ม พิมพ์ระหว่าง ค.ศ.๑๘๓๖-๑๘๖๗ ปัญญาชนเหล่านี้ได้ก่อตั้งกลุ่ม 'ผู้ตื่นตัว (Awakeners)' เพื่อรณรงค์เผยแพร่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเช็ก

นอกจากนี้ ฮังการีซึ่งอยู่ใต้จักรวรรดิฮับสบูร์ก แต่ประชาชนเป็นชาวแมกยาร์ ก่อนหน้านี้ ชนชั้นขุนนางศักดินาฮังการีมีความพอใจกับการปกครองของจักรพรรดิ จึงไม่มีกระแสต่อต้านออสเตรีย การศึกษาของชนชั้นสูงฮังการีก็เป็นการศึกษาทางศาสนาและใช้ภาษาลาตินเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม เมื่อแนวคิดชาตินิยมเริ่มก่อกระแส การเรียกร้องสิทธิปกครองตนเองจึงเริ่มขึ้น โดยอาศัยการฟื้นฟูภาษากับวัฒนธรรมแมกยาร์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างกระแสชาตินิยม ดังนั้นเฟเรนซ์ คอซินซี (Ferenc Kazinczy, ๑๗๕๕-๑๘๓๑) จึงได้เริ่มออกวารสาร *แมกยาร์ มูเซียม (Magyar Muzeum - ๑๗๕๐)* ต่อมาได้ถูกจับและลงโทษจำคุกใน ค.ศ.๑๗๕๔ หลังจากที่พ้นโทษแล้ว คอซินซีก็กลายเป็นผู้นำในการรณรงค์ฟื้นฟูวัฒนธรรม และภาษาแมกยาร์

ที่น่าสนใจก็คือ ในระหว่างสงครามนโปเลียน ชนชั้นขุนนางฮังการีได้สนับสนุนต่อจักรพรรดิฮับสบูร์กในการต่อสู้กับฝรั่งเศส มีเพียงยานอช บาซาน (János Bacsányi, ๑๗๖๓-๑๘๔๕) ที่รณรงค์ให้ชาว

ฮังการีสนับสนุนฝรั่งเศส เพราะเห็นว่าอุดมการณ์ปฏิวัติฝรั่งเศสจะช่วย
ให้ฮังการีที่แยกออกจากจักรวรรดิออสเตรียได้รับเอกราช ด้วยเหตุนี้
เขาจึงแปลคำแถลงของจักรพรรดินโปเลียน ออกเป็นภาษาแมกยาร์ ต่อ
มาเมื่อฝรั่งเศสแพ้สงคราม เขาถูกกักบริเวณตลอดชีวิต ที่เมืองลินซ์ (Linz)
ในออสเตรีย

บุคคลสำคัญต่อมาที่รณรงค์ชาตินิยม คือกวีชื่อ ซานดอร์ เปโตฟี
(Sándor Petőfi, ๑๘๒๓-๑๘๔๙) ซึ่งแต่งบทประพันธ์ปลุกเร้าให้เกิด
ความรักชาติ ใน ค.ศ.๑๘๔๘ เปโตฟีได้ออกวารสาร และตั้งสมาคม
เพื่อผลักดันแนวคิดชาตินิยม นอกจากนี้ ก็มี ลอยอช คอซุช (Lajos
Kossuth, ๑๘๐๒-๑๘๙๔) ซึ่งออกหนังสือพิมพ์ชื่อ *ข่าวเปสต์ (Pesti
Hírlap)* โฆษณาแนวคิดชาตินิยมบนหลักการของเสรีนิยม และกลายเป็น
หนังสือพิมพ์ที่ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว

แต่ปัญหาของฮังการีก็คือ กระแสชาตินิยมได้กระทบถึงกลุ่มชน
อื่นๆ ในจักรวรรดิด้วย เช่น ชาวโรมาเนียในทรานซิลวาเนีย ชาวโครแอต

ภาพจิตรกรรมแสดงการปฏิวัติ ๑๘๔๘ ในกรุงเบอร์ลิน

และชาวสโลวัก ก็เริ่มต้นตัวชาตินิยมด้วยความรู้สึกร่วมต่อต้านฮังการี โดยเฉพาะในดินแดนสโลวาเกีย อันตอน แบร์โนลาค (Anton Bernolák, ๑๗๖๒-๑๘๑๓) ได้รวบรวมคำราเป็นหนังสือไวยากรณ์สลาฟ *Grammatica Slavica* (๑๗๙๐) ซึ่งกลายเป็นรากฐานของภาษาสโลวัก ต่อมาขบวนการชาตินิยมสโลวักก็พัฒนาขึ้น โดยยาน โคลลาร์ (Jan Kollár, ๑๗๕๓-๑๘๕๒) ซึ่งเสนอว่าสโลวาเกียควรจะรวมกับโบฮีเมียเพื่อสร้างชาติใหม่ แต่ลูโดวิท ชตุร์ (Ludovít Štúr, ๑๘๑๕-๑๘๕๖) เห็นว่า ชาวสโลวักทุกกลุ่มศาสนา ควรร่วมมือกันสร้างชาติของตนเอง

ในราชรัฐดานูบ ซึ่งถือว่ายังอยู่ใต้จักรวรรดิออตโตมานแต่อยู่ในความดูแลของรัสเซีย อิทธิพลจากฝรั่งเศสก็แพร่หลายอย่างมากเช่นกัน เพราะกลุ่มขุนนาง (*boiars*) ในวาลัคเซียและโมลดาเวียชื่นชมอารยธรรมฝรั่งเศส และได้รับเอาอิทธิพลเสรีนิยมฝรั่งเศสด้วย ดังนั้น ตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๓๓ ชนชั้นสูงในราชรัฐดานูบ ได้ตั้งสมาคม ‘ฟิลฮาร์โมนิก (Philharmonic Society)’ เพื่อรวบรวมนักชาตินิยมรุ่นหนุ่ม ในการต่อสู้เรียกร้องให้มีการรวมวาลัคเซีย และโมลดาเวียเป็นเอกภาพภายใต้ระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตย ต่อมา กลุ่มที่มีความคิดหัวรุนแรงได้ตั้งสมาคมภราดรภาพ (*Frăția*) ใน ค.ศ.๑๘๔๓ เพื่อเตรียมการก่อการปฏิวัติรวมชาติและสร้างชาติโรมาเนียสมัยใหม่ให้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

แต่กระนั้น สถานการณ์ทั่วไปในยุโรป อิทธิพลของฝ่ายอนุรักษนิยมยังเป็นกระแสหลัก โดยเฉพาะตั้งแต่หลังคองเกรสแห่งเวียนนา ค.ศ.๑๘๑๕ พระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย ได้กลายเป็นผู้นำของกลุ่มอนุรักษนิยม โดยร่วมกับจักรพรรดิออสเตรีย และกษัตริย์ปรัสเซีย ตั้งกลุ่มพันธมิตรอันศักดิ์สิทธิ์ (Holy Alliance) เพื่อรักษาสถานะเดิมของยุโรปและต่อต้านอิทธิพลเสรีนิยม โดยมีเจ้าชายเคลเมนส์ ฟอน เมตเตอร์นิช (Klemens von Metternich, ๑๗๗๓-๑๘๕๙) อัครเสนาบดีของออสเตรีย เป็นผู้ดำเนินการจัดการ ดังนั้นระบอบอนุรักษนิยมของยุโรปภายหลังกองเกรสแห่งเวียนนา จึงเรียกกันว่า ‘ระบอบเมตเตอร์นิช’ ในระยะแรกกษัตริย์ราชวงศ์

บูร์บอง (Bourbon) แห่งฝรั่งเศส ก็ให้ความร่วมมือด้วย แต่ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๘๓๐ เกิดการปฏิวัติโค่นล้มกษัตริย์ราชวงศ์บูร์บอง จากนั้น กลุ่มเสรีนิยมฝรั่งเศส ได้เชิญเจ้าหลุยส์ฟิลิปป์ (Louis Philippe, ๑๗๓๓-๑๘๕๐) แห่งราชวงศ์อ็อล็องส์ (Orléans) มาเป็นกษัตริย์แทน จึงทำให้อิทธิพลของฝ่ายเสรีนิยมในฝรั่งเศสเข้มแข็งมากขึ้น ฝรั่งเศสจึงถอนตัวจากการสนับสนุนระบอบเมตเตอร์นิช การปฏิวัติเสรีนิยมฝรั่งเศส ค.ศ.๑๘๓๐ ส่งผลต่อกลุ่มเสรีนิยมในประเทศอื่นซึ่งพยายามก่อการปฏิวัติเช่นกัน โดยเฉพาะในเบลเยียม โปแลนด์ จักรวรรดิออสเตรีย รัฐเยอรมันต่างๆ และในคาบสมุทรอิตาลี

อัครเสนาบดีเมตเตอร์นิช

วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๔๘ เกิดการปฏิวัติเสรีนิยมครั้งใหม่ในฝรั่งเศส กษัตริย์หลุยส์ฟิลิปป์ต้องยอมสละราชสมบัติและหนีไปลี้ภัยในอังกฤษ กลุ่มผู้นำปฏิวัติจึงตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นบริหารประเทศ โดยประกาศให้ฝรั่งเศสเป็นสาธารณรัฐที่สอง^๕ เมื่อเกิดการปฏิวัติในฝรั่งเศสแล้ว กระแสปฏิวัติก็เผยแพร่ไปยังเยอรมนีและออสเตรียอย่างรวดเร็ว ในวันที่ ๑๑ มีนาคม ค.ศ.๑๘๔๘ เกิดการเดินขบวนครั้งใหญ่ของประชาชนในเมืองปราก แคว้นโบฮีเมียของออสเตรีย ซึ่งเป็นจุดเริ่มของการปฏิวัติโดยกลุ่มเสรีนิยมชาวเช็ก ต่อมาในวันที่ ๑๓ มีนาคม ปีเดียวกัน เกิดการปฏิวัติโค่นระบอบเก่าในกรุงเวียนนา เมืองหลวงของ

^๕สาธารณรัฐครั้งแรก เกิดขึ้นเมื่อ ค.ศ.๑๗๙๑ หลังการปฏิวัติฝรั่งเศสครั้งแรก ค.ศ. ๑๗๘๙ และการโค่นกษัตริย์หลุยส์ที่ ๑๖ แห่งราชวงศ์บูร์บอง สาธารณรัฐครั้งนั้นสิ้นสุดลงเมื่อเนโปเลียน โบนาปาร์ต ประกาศตั้งตนเป็นจักรพรรดิใน ค.ศ.๑๘๐๔ สาธารณรัฐหลังการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘ จึงเป็นสาธารณรัฐที่สอง

ออสเตรียเอง จนจักรเสนาบดีเมตเตอร์นิช ต้องสละตำแหน่งและปลอมตัวหนีออกจากเมืองจึงเป็นการสิ้นอำนาจของเมตเตอร์นิช ที่มีบทบาทเป็นผู้รักษาระบอบเก่าของยุโรปมาตั้งแต่ยุคคองเกรสแห่งเวียนนา ดังนั้นจักรพรรดิเฟร็ดริกันท์ที่ ๑ (Ferdinand I, ๑๗๕๓-๑๘๓๕) แห่งออสเตรียจึงต้องยอมผ่อนกระแส โดยสัญญาว่าจะให้มีรัฐธรรมนูญและมีรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้ง ให้เสรีภาพในการพิมพ์ และประกาศให้มีการยกเลิกระบบไพร่กสิกรทั่วราชอาณาจักร

ในฮังการีการปฏิวัติเกิดขึ้นที่เมืองเปสต์ (Pest) ในวันที่ ๑๕ มีนาคม ค.ศ.๑๘๔๘ ผู้นำการปฏิวัติ คือ ลอยอช คอซุช และลอยอช บอททีอานี (Lajos Batthyány, ๑๘๐๖-๑๘๔๘) ได้ผลักดันการจัดตั้งสภาแห่งชาติฮังการีเพื่อแยกฮังการีออกเป็นรัฐอิสระปกครองตนเองภายใต้กษัตริย์ราชวงศ์ฮับส์บูร์ก จักรพรรดิเฟร็ดริกันท์ ที่ ๑ ไม่มีกำลังไปปราบปราม จึงต้องยินยอมออกกฎหมายเดือนเมษายน (April Law) ให้ฮังการีมีการปกครองระบอบกษัตริย์ได้รัฐธรรมนูญ และมีรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเข้าควบคุมการบริหาร โดยให้มีการเลือกตั้งทั่วอาณาจักรในเดือนมิถุนายน นอกจากนี้ ได้มีการประกาศใช้หลักสิทธิมนุษยชน ล้มเลิกระบบไพร่กสิกรในฮังการี ให้มีเสรีภาพทางศาสนาและมีมาตรการปฏิรูปสังคมมากมาย นอกจากนี้รัฐบาลบอททีอานี ได้ตั้งกองทหารแห่งชาติขึ้น นำโดยออร์ทัวร์ เกอร์เกย์ (Artúr Görgey, ๑๘๑๘-๑๘๖๖) และนายทหารปฏิวัติชาวโปล ชื่อ ยูเซฟ เบม (József Bem, ๑๗๕๔-๑๘๕๐) เพื่อเตรียมการสู้รบกับการปราบปรามของจักรพรรดิ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลปฏิวัติฮังการี ยังคำนึงถึงสิทธิของชาวแมกยาร์เป็นหลัก และไม่ได้ให้สิทธิทางการเมืองแก่ชนชาติอื่นในอาณาจักร ดังนั้นในรัฐสภาของฮังการีจึงบังคับใช้ภาษาแมกยาร์เพียงภาษาเดียว และตำแหน่งประธานสภาต้องเป็นชาวแมกยาร์เท่านั้น

การปฏิวัติข้ามแดนไปสู่ราชรัฐดานูบ โดยเริ่มที่เมืองอียาช (Iasi) เมืองหลวงของแคว้นโมลดาเวีย ในวันที่ ๘ เมษายน ค.ศ.๑๘๔๘ โดย

กลุ่มปัญญาชนเสรีนิยมได้เปิดประชุม โดยกวีชื่อ วาสิลี อเล็กซานดรี (Vasily Alecsandri, ๑๘๒๑-๑๘๕๐) ได้รับเลือกเป็นประธานที่ประชุมได้ออกคำแถลงเรียกร้องสิทธิของประชาชน และเรียกร้องให้โมลดาเวียปกครองตนเอง แต่การปฏิวัติถูกปราบอย่างรวดเร็ว โดยมีเฮล สตูร์ดซา (Mihail Sturdza, ๑๘๕๕-๑๘๘๔) เจ้าครองแคว้นโมลดาเวียได้นำกองทัพรัสเซียเข้ามารักษาการณ์ในวันที่ ๗ กรกฎาคม จากนั้นได้กวาดล้าง จับกุมและเนรเทศกลุ่มนักปฏิวัติ

แต่กระนั้น ในวันที่ ๕-๘ พฤษภาคม ค.ศ.๑๘๔๘ การปฏิวัติแผ่ไปยังดินแดนทรานซิลวาเนีย เมื่อเกิดการชุมนุมของประชาชนเชื้อสายโรมาเนียที่เมืองบลาย (Blaj) นำโดย ซิเมียน บาร์นุทซิอู (Simion Bărnuțiu, ๑๘๐๘-๑๘๖๔) ซึ่งได้ร่าง ข้อเสนอแห่งชาติเพื่อเรียกร้องสิทธิของประชาชนเชื้อสายโรมาเนีย และคัดค้านการรวมทรานซิลวาเนียเข้ากับฮังการี บาร์นุทซิอูเสนอว่า เสรีภาพแห่งชาติมีความสำคัญกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล ถ้าทรานซิลวาเนียถูกฮังการีผนวก เสรีภาพส่วนบุคคลก็ปราศจากความหมาย ดังนั้น ในการประชุมที่เมืองบลาย จึงได้ สนับสนุนให้มีการตั้งคณะมนตรีแห่งชาติ เพื่อรณรงค์ให้ทรานซิลวาเนียเป็นอิสระ ซึ่งข้อเรียกร้องนี้ขัดแย้งกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มปฏิวัติฮังการี ซึ่งต้องการให้รวมทรานซิลวาเนียเข้ากับฮังการี จึงเป็นสาเหตุให้เกิดสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายฮังการี และฝ่ายโรมาเนียเมื่อต้นปี ค.ศ.๑๘๔๙ แต่ต่อมาทั้งสองฝ่าย ต่างพยายามเจรจายุติศึกกัน โดยคอซุช เสนอให้ชนชาติต่างๆ แปลงสัญชาติมาเป็นแมกยาร์ได้ และจะได้รับสิทธิเช่นชาวแมกยาร์ แต่ฝ่ายของชาวโครแอต โรมาเนีย และสโลวัก ต่างก็ไม่รับข้อเสนอนี้

ลajos คอซุช

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๘๔๘ มีการประชุมคองเกรสแพนสลาฟที่เมืองปราก ที่ประชุมประกาศให้ชาวสลาฟในจักรวรรดิออสเตรีย มีสิทธิเท่าเทียมกับชนชาติอื่น ซึ่งหมายถึงชาวเยอรมันและชาวแมกยาร์ แต่ในขณะนี้สถานการณ์เริ่มเป็นผลดีแก่ฝ่ายจักรพรรดิ เพราะกลุ่มอนุรักษนิยมในออสเตรียไม่อาจยอมรับการปฏิวัติได้อีกต่อไป จึงตัดสินใจให้การสนับสนุนระบอบเก่า เจ้าชายอัลเฟรด วินดิชเกรทส์ (Alfred Windischgrätz, ๑๗๘๗-๑๘๖๒) ผู้บัญชาการทหารออสเตรียในโบฮีเมีย ได้นำทหารเข้าปราบปรามที่ประชุมคองเกรส ของชาวสลาฟ ในเมืองปรากเมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ค.ศ.๑๘๔๘ และได้รับชัยชนะ จึงได้ยุบคองเกรสและจับกุมผู้นำฝ่ายปฏิวัติ ส่วนในโครเอเชียเคานต์โยซิฟ เฮราจิช (Josip Jelačić, ๑๘๐๑-๑๘๕๕) นายทหารชาวโครแอตได้ก่อตั้งกองทัพสนับสนุนจักรพรรดิ และในวันที่ ๑๑ กันยายน กองทัพโครเอเชีย ก็บุกเข้าไปในฮังการี เพื่อปราบปรามการกบฏ ลอยอช คอซุช ได้นำกองทัพฮังการีเข้าต้านทาน และประสบชัยชนะ จึงรักษาการปฏิวัติของฮังการีไว้ได้

วันที่ ๒๑ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๔๘ การปฏิวัติขยายมายังวาลักเซีย โดยปัญญาชนเสรีนิยม ได้เป็นผู้นำก่อการลุกขึ้นสู้และยึดอำนาจในบูคารีสต์ เจ้าชายกอร์เก บิเบสคู (Gheorghe Bibescu, ๑๘๐๔-๑๘๗๓) ผู้ครองนครคนเดิมยอมประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ลาออกจากตำแหน่ง แล้วหนีไปทรานซิลวาเนีย คณะปฏิวัติได้ตั้งรัฐบาลรักษาการนำโดย ยอน บราติอานู (Ion Brătianu, ๑๘๒๑-๑๘๙๑) ซึ่งสัญญาที่จะให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน

ภาพการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘ ในวาลักเซีย

กวีเปโตฟี

ตามอุดมการณ์เสรีนิยมฝรั่งเศส รวมทั้งมีการเสนอแผนการที่จะให้มีการปฏิรูปเศรษฐกิจและการค้า และยกเลิกระบบไพร่กสิกร นอกจากนี้ ยังเตรียมการที่จะผลักดันให้วาลักเซียมีเอกราชสมบูรณ์ ปลอดภัยจากอิทธิพลของออสเตรียและรัสเซีย และจะรวมเอาโมลดาเวียเข้าไว้ด้วย ปรากฏว่าในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๘๔๘ พระเจ้าซาร์รัสเซียก็กดดันให้สุลต่านออสเตรีย ส่งกองทหารเข้าปราบปรามการเคลื่อนไหวปฏิวัติในกรุงบูคาเรสต์ กลุ่มผู้นำและปัญญาชนที่ร่วมปฏิวัติ ต้องหนีจากประเทศ แต่บางส่วนถูก

จับกุม และถูกเนรเทศ อย่างไรก็ตาม บราติอานู และกลุ่ม ผู้นำการปฏิวัติครั้งนี้ จะเรียกต่อมาว่า 'กลุ่ม ๔๘' หลายคนจะกลายเป็นผู้นำที่มีบทบาทในเวลาต่อมา

ในออสเตรีย เกิดการลุกขึ้นสู้ครั้งใหม่ในกรุงเวียนนา ดังนั้น ในวันที่ ๖ ตุลาคม ค.ศ.๑๘๔๘ จักรพรรดิเฟร็ดริชที่ ๓ จึงหนีการปฏิวัติจากกรุงเวียนนาไปลี้ภัยที่เมืองอลมูซ (Olmütz) ในแคว้นโมราเวีย และในที่สุด พระองค์ก็สละราชสมบัติให้แก่เจ้าชายฟรานซ์โจเซฟ (Franz Joseph, ๑๘๓๐-๑๙๑๖) ผู้เป็นหลาน ต่อมาในวันที่ ๓๐ ตุลาคม เจ้าชายวินดิชเกรทส์ แม่ทัพฝ่ายกษัตริย์นิยม ร่วมกับกองทัพฝ่ายโครแอตได้นำกองทัพเข้าล้อมกรุงเวียนนา ฮังการีส่งกองทัพมาช่วยฝ่ายปฏิวัติออสเตรีย คลี่คลายสถานการณ์ แต่ประสบความสำเร็จ ต้องถอนทัพกลับไป กองทัพฝ่ายอนุรักษนิยมออสเตรียสามารถเข้าเมืองได้ในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ค.ศ.๑๘๔๘ จากนั้น ทหารฝ่ายจักรพรรดิก็กวาดล้างปราบปรามฝ่ายปฏิวัติอย่างหนัก ผู้นำฝ่ายเสรีนิยมหลายคนถูกจับกุมและประหารชีวิต ประชาชนจำนวนมากถูกฆ่า ความพ่ายแพ้ของการปฏิวัติในเวียนนา ทำให้

ฝ่ายอนุรักษนิยมเยอรมันและรัสเซียเริ่มตั้งตัวได้ และจะเป็นจุดเริ่มต้นแห่งความพ่ายแพ้ ของการปฏิวัติในแคว้นเยอรมันทั้งหลายด้วย

ในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๘๔๘ จักรพรรดิออสเตรียได้ส่งกองทหารไปปราบปรามการปฏิวัติในฮังการี แต่ประสบความพ่ายแพ้ ดังนั้น ในวันที่ ๑๔ เมษายน ปีเดียวกัน ลอยซ คอซุช ผู้นำการปฏิวัติก็ประกาศแยกฮังการีออกจากจักรวรรดิออสเตรีย และให้ฮังการีปกครองในระบอบสาธารณรัฐ ไม่รับรองสถานะของจักรพรรดิออสเตรียอีกต่อไป จักรพรรดิฟรานซ์โจเซฟขอความช่วยเหลือจากรussia ปรากฏว่าพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๑ (Nikolaj I, ๑๗๙๖-๑๘๕๕) แห่งรัสเซียซึ่งยึดมั่นในระบบสมบูรณาญาสิทธิ ไม่อาจยอมรับได้ที่จะมีระบอบสาธารณรัฐเกิดขึ้นในยุโรปกลางประชิดดินแดนของพระองค์ ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๘๔๘ พระเจ้าซาร์ก็ส่งกองทัพจากแคว้นวาลักเซียข้ามพรมแดนเพื่อมาปราบการปฏิวัติในทรานซิลวาเนีย บานาต และยกเข้าฮังการี เพื่อช่วยในการฟื้นอำนาจของจักรพรรดิฟรานซ์โจเซฟ ฝ่ายปฏิวัติฮังการีพยายามต่อสู้ โดยซานดอร์ เปโตฟีร่วมกับทหารที่รบป้องกันกองทัพรัสเซีย และเสียชีวิตในที่รบเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ค.ศ.๑๘๔๘ กองทัพฮังการีที่นำโดยออร์เทอร์ เกอร์เกย์ ต้องยอมแพ้ที่เมืองวิลากอส (Világos) ดังนั้น การปฏิวัติฮังการีจึงประสบความพ่ายแพ้ ฝ่ายปฏิวัติถูกปราบปรามอย่างหนัก บอทที่อานีถูกจับและประหารชีวิตพร้อมกับนายทหารอีก ๑๒ คน แต่เกอร์เกย์ได้รับการอภัยโทษ

หลุยส์ นโปเลียน

ส่วนคอซุทหนีไปลี้ภัยที่อังกฤษ ดังนั้นยังการจึงถูกผนวกเข้ากับจักรวรรดิออสเตรียอีกครั้ง

ในที่สุด การปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘ ในฝรั่งเศสเองก็สิ้นสุดลงในเดือนธันวาคม ค.ศ.๑๘๕๑ เมื่อประธานาธิบดีหลุยส์ นโปเลียน (Louis Napoléon, ๑๘๐๘-๑๘๗๑) ประกาศยุติสาธารณรัฐที่สองและตั้งตนเองเป็นจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ ส่วนการปฏิวัติเสรีนิยมในยุโรปกลางและบอลข่าน ยังไม่ประสบความสำเร็จเช่นกัน แต่การเคลื่อนไหวปฏิวัติก็สะท้อนให้เห็นพลังของลัทธิชาตินิยม ที่ก่อให้เกิดความสั่นสะเทือนในหลายจักรวรรดิ และทำให้ชนชั้นนำในจักรวรรดิเหล่านี้ต้องเริ่มทบทวนและใช้มาตรการปฏิรูป โดยเฉพาะการล้มเลิกระบบไพร่กสิกรในยุโรปกลางและบอลข่านนั้น นับได้ว่าเป็นผลโดยตรงของการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘

๒.๖ สงครามไครเมีย ค.ศ.๑๘๕๓-๑๘๕๖

สัญญาลอนดอน ค.ศ.๑๘๓๐ ที่ออตโตมานต้องยินยอมให้กรีซเป็นเอกราช ได้ย้ำให้เห็นถึงความอ่อนแอของอาณาจักร และสถานะที่พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๑ เรียกออตโตมานว่า ‘คนป่วยของยุโรป’ แม้ว่าสุลต่านจะพยายามปรับปรุงประเทศแล้วก็ตาม ปัญหาของออตโตมานในขณะนี้ก็คือ การที่มะหะเหม็ด อาลี ปาชาแห่งอียิปต์ มีอำนาจเพิ่มมากขึ้นทุกที ด้วยการสนับสนุนของฝรั่งเศส และกลายเป็นพลังคุกคามสุลต่าน ต่อมา ค.ศ.๑๘๓๒ มะหะเหม็ด อาลี ได้แยกแคว้นอียิปต์เป็นอิสระ และส่งกองทัพบุกแคว้นซีเรีย สุลต่านมาหะมุดที่ ๒ ส่งกองทัพไปต่อต้าน และเผชิญหน้ากับฝ่ายอียิปต์ที่เมืองคอนยา (Konya) กองทัพสุลต่านเป็นฝ่ายแพ้ และขณะที่สุลต่านออตโตมานกำลังรบกับอียิปต์นั้น เซอร์เบียก็ถือโอกาสยึดหัวเมือง ๖ แห่งรอบแคว้นบูมาดิยา ออตโตมานต้องยอมผ่อนปรนต่อเซอร์เบีย และขอความช่วยเหลือไปยังรัสเซีย พระเจ้าซาร์จึงส่งกองเรือจากทะเลดำ มาช่วยรักษากรุงคอนสแตนติโนเปิล จากนั้นรัสเซียและออตโตมาน ก็ได้ลงนามในสัญญามิตรภาพที่

เรียกว่า ‘สัญญาอุนกืออาร์ อิสเกเลสซี’ (Unkiar Skelessi) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.๑๘๓๓ ซึ่งมีสาระสำคัญว่า รัสเซียจะกำกับการให้ความช่วยเหลือทางการทหารแก่ฝ่ายออตโตมาน แลกเปลี่ยนกับการที่ออตโตมานต้องยอมรับที่จะปิดช่องแคบดาร์ดาแนลส์ ไม่ให้เรือรบของชาติอื่นๆ ผ่านถ้ำรัสเซียขอร้อง ซึ่งเท่ากับว่ารัสเซียจะกลายเป็นผู้พิทักษ์ออตโตมาน และยังมีอำนาจเหนือช่องแคบอีกด้วย

ข้อตกลงนี้สร้างความไม่พอใจให้อังกฤษและฝรั่งเศส เพราะเกรงว่ารัสเซียจะขยายอำนาจมากขึ้นไป อังกฤษจึงเร่งสร้างอิทธิพลในกรีซ ขณะที่ฝรั่งเศสสร้างอิทธิพลในอียิปต์ ส่วนสุลต่านมาหะมุดที่ ๒ ก็เริ่มที่จะปฏิรูปกองทัพให้ทันสมัยและสร้างอำนาจส่วนกลางโดยอาศัยที่ปรึกษาต่างประเทศ ทำให้เกิดการตั้งโรงเรียนสมัยใหม่ที่สอนความรู้แบบตะวันตกและสอนภาษาต่างประเทศ สุลต่านมาหะมุดกลายเป็นผู้นำในการเลิกแต่งกายแบบจารีตประเพณี และหันมาแต่งกายแบบตะวันตก แต่ความพยายามเหล่านี้ถูกต่อต้านอย่างมาก จากกลุ่มนักบวชและอิทธิพลอนุรักษนิยมอิสลาม ทำให้การปฏิรูปสังคมและการศึกษาเป็นไปอย่างเชื่องช้า

ค.ศ.๑๘๓๘ สุลต่านมาหะมุดประกาศสงครามกับอียิปต์ เพื่อยึดซีเรียคืน ปรากฏว่าฝ่ายอียิปต์ยังคงประสบชัยชนะในการสู้รบอีกครั้ง ในระหว่างนี้ สุลต่านมาหะมุดสิ้นพระชนม์ และโอรสคือ अबดุลเมยิด (Abdülmejid, ๑๘๒๓-๑๘๖๑) ซึ่งมีอายุเพียง ๑๖ ปีขึ้นเป็นสุลต่านแทน จึงมีแนวโน้มว่ามะหะเหม็ด อาลี ปาชา แห่งอียิปต์ จะกลายเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในออตโตมาน และ

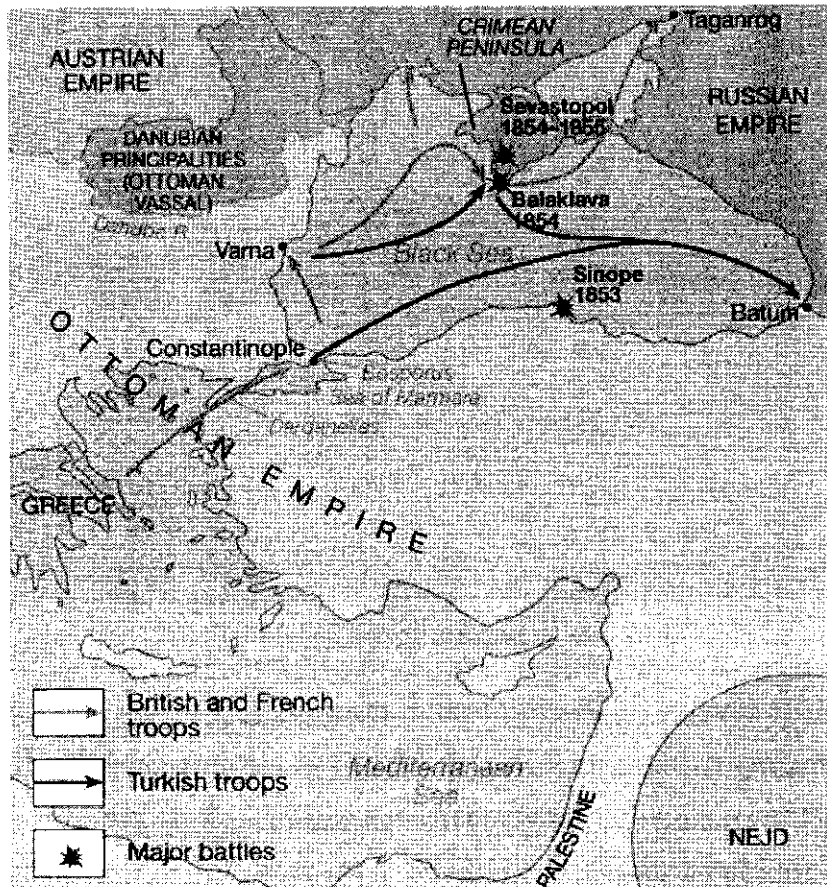

ชาร์นีโคสต์ที่ ๑

ทำให้ฝรั่งเศสมีอำนาจครอบงำ ดังนั้น ใน ค.ศ.๑๘๔๐ มหาอำนาจจึงเข้าแทรกแซง โดย รัสเซีย ออสเตรีย อังกฤษ และ ปรัสเซีย ได้เปิดประชุมที่กรุงลอนดอน และผ่านข้อตกลงเรียกว่า 'ข้อตกลงช่องแคบ' (Straits Convention) วันที่ ๑๓ กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๔๑ ซึ่งมีสาระสำคัญห้ามเรือรบทุกชาติผ่านช่องแคบดาร์ดาแนล นอกเหนือจากเรือรบของออตโตมานเท่านั้น นอกจากนี้ ยังยื่นคำขาดให้ มะหะเหม็ด อาลี กิ่งดินแดนซีเรียให้กับสุลต่านด้วย อังกฤษได้ส่งเรือรบมาประจำที่เมืองเบรุต เพื่อช่วยเหลือสุลต่านออตโตมาน ในที่สุดฝ่ายมะหะเหม็ด อาลีปาชา ต้องยินยอมถอนกำลังทหารออกจากซีเรียและฝรั่งเศสต้องยอมลงนามในข้อตกลงนี้ด้วย

ผลจากการประชุมเช่นนี้ ทำให้พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๑ แห่งรัสเซียเข้าใจว่า จะสามารถเปิดเจรจากับอังกฤษ และออสเตรีย เพื่อแบ่งอาณาจักรออตโตมานระหว่างกันได้ ในลักษณะเดียวกับที่แบ่งโปแลนด์มาแล้ว ดังนั้น พระเจ้าซาร์จึงได้มีข้อเสนอไปยังอังกฤษและออสเตรีย เพื่อให้มีการเปิดเจรจาดัดแบ่งออตโตมานระหว่างกัน ๓ ฝ่าย โดยกีดกันฝรั่งเศสออกไป ด้วยข้อเสนอที่ว่า จะต้องสร้าง 'จักรวรรดิคริสเตียน' ในเขตบอลข่านแทนที่ออตโตมาน แต่ฝ่ายอังกฤษและออสเตรียต่างก็ไม่ไว้วางใจรัสเซียและวิตกต่อการที่อำนาจเหนือช่องแคบจะเปลี่ยนมือจากออตโตมานมายังรัสเซียซึ่งเข้มแข็งกว่า ข้อเสนอของรัสเซียจึงไม่ได้รับการพิจารณา

ชนวนเหตุของสงครามมาจากการพิพาทระหว่างพระนิกายกรีกออร์ทอดอกซ์กับนิกายโรมันคาทอลิก เพื่อช่วงชิงสิทธิในการดูแลวิหารแห่งเมืองเยรูซาเล็มในเขตปาเลสไตน์ ซึ่งขณะนั้นเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิออตโตมาน ฝรั่งเศสอ้างตนเป็นผู้ดูแลฝ่ายคาทอลิก ขณะที่รัสเซียอ้างการดูแลฝ่ายออร์ทอดอกซ์ ใน ค.ศ.๑๘๕๒ ฝรั่งเศสประสบความสำเร็จในการบีบบังคับให้ออตโตมานยอมทำสัญญาให้สิทธิพิเศษแก่ฝรั่งเศส ในการดูแลวิหารและคุ้มครองชาวคริสต์ในจักรวรรดิ ซึ่งเป็นสิ่งที่รัสเซียอ้างสิทธิ ดังนั้นรัสเซียจึงส่งคณะทูตไปยังราชสำนักออตโตมาน ขอให้สุลต่านเลิกสัญญากับฝรั่งเศส แต่สุลต่านไม่ยินยอม ในเดือน

แผนที่แสดงการสู้รบในสงครามไครเมีย

กรกฎาคม ค.ศ.๑๘๕๓ รัสเซียจึงส่งกองทัพบุกเข้ายึดครองราชรัฐดาเนียล และส่งกองเรือเข้าไปในช่องแคบ เพื่อบีบให้สุลต่านรับข้อเสนอมองคน ดังนั้น ในวันที่ ๔ ตุลาคม ค.ศ.๑๘๕๓ ออตโตมานจึงประกาศสงครามกับรัสเซีย การสู้รบดำเนินไปถึงเดือนพฤศจิกายน ปีเดียวกัน กองเรือของออตโตมานถูกกองเรือรัสเซียทำลาย ที่เมืองซินอป (Sinop) ในเขตอะนาโตเลียตอนเหนือ ทำให้ออตโตมานประสบความพ่ายแพ้

แต่สถานการณ์กลับเปลี่ยนไป เมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสได้เข้าแทรกแซง โดยการส่งกองเรือรบเข้าสู่ทะเลดำ ตั้งแต่เดือนมกราคม ค.ศ.๑๘๕๔ แล้วประกาศว่า จะให้ความช่วยเหลือแก่ฝ่ายออตโตมาน

ภาพจิตรกรรมแสดงการสู้รบในสงครามไครเมีย

จากนั้นก็ยื่นคำขาดให้รัสเซียถอนกำลังออกจากราชรัฐดานูบ เมื่อรัสเซียไม่ยอมตอบ อังกฤษและฝรั่งเศสก็ประกาศสงครามกับรัสเซียในเดือนมีนาคม ค.ศ.๑๘๕๔ รัสเซียหวังความช่วยเหลือจากจักรพรรดิออสเตรีย ซึ่งรัสเซียเคยช่วยเหลือเมื่อการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘ แต่ในเดือนมิถุนายนปีเดียวกัน ฝ่ายออสเตรียกลับแสดงท่าทีที่จะสนับสนุนอังกฤษ-ฝรั่งเศส โดยเสนอให้รัสเซียถอนทหารออกจากราชรัฐดานูบ และยกเลิกการแผ่อิทธิพลในคาบสมุทรบอลข่าน รัสเซียจึงโดดเดี่ยวมาก ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๘๕๔ ฝ่ายพันธมิตรอังกฤษ-ฝรั่งเศสก็ส่งกองทัพยกพลขึ้นบกที่แหลมไครเมียเพื่อเปิดการรบทางบกกับรัสเซีย การสู้รบยืดเยื้อมาจนถึงเดือนมกราคม ค.ศ.๑๘๕๕ ราชอาณาจักรนิวยอร์ก^{๑๐} ก็ร่วมสงครามกับฝ่ายพันธมิตรและส่งทหารเข้าร่วมรบที่ไครเมีย ต่อมาในเดือนมีนาคม

^{๑๐} ราชอาณาจักรนิวยอร์ก-ปิเอต์มอนต์ (อิตาลี-Sardegna et Piemonte) หรือ ราชาอาณาจักรชาร์ดิเนีย คือ รัฐสำคัญในเขตคาบสมุทรอิตาลีตอนเหนือและเกาะชาร์ดิเนีย มีเมืองตุริน เป็นเมืองหลวง

ค.ศ.๑๘๕๕ พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๑ สิ้นพระชนม์ พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ ๒ (Aleksandr II, ๑๘๑๘-๑๘๘๑) ครองราชย์แทน การสู้รบยังคงดำเนินต่อไป กองเรือของฝ่ายพันธมิตรได้บุกเข้าไปโจมตีกองเรือรัสเซียที่แหลมไครเมียจนเสียหายยับเยิน และยึดเมืองเซวาสตโพล (Sevastopol) ได้ ในเดือนกันยายน ค.ศ.๑๘๕๕ พระเจ้าซาร์จึงตกลงที่จะสงบศึกในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๕๖

ผลของสงครามไครเมีย คือ รัสเซียเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ต้องยอมยกเลิกการสร้างกองทัพเรือในทะเลดำ เลิกอ้างสิทธิในการคุ้มครองชาวคริสต์ในอาณาจักรออตโตมาน โดยฝ่ายออตโตมานยอมให้สิทธิชาวคริสต์เท่ากับชาวมุสลิม และรัสเซียยังต้องสูญเสียสิทธิในการอารักขาดินแดนเซอร์เบีย และราชรัฐดานูบ ทะเลดำถูกประกาศให้เป็นน่านน้ำที่เป็นกลาง โดยรัสเซียไม่มีสิทธิที่จะสร้างป้อมค่ายใดๆ และเขตช่องแคบให้เป็นน่านน้ำเสรีสำหรับเรือสินค้าทุกชาติ แต่ห้ามเรือรบผ่านเข้าออก ดังนั้น สัญญาปารีสที่ลงนามในวันที่ ๓๐ มีนาคม ค.ศ.๑๘๕๖ ก็คือสัญญาที่ลดฐานะของรัสเซีย และเป็นสัญญารักษาอาณาจักรออตโตมานอันอ่อนแอให้ดำรงอยู่ต่อไป นอกจากนี้ สัญญาปารีสนั้นยังเป็นหลักหมยในการสิ้นสุด ความเป็นพันธมิตรอันศักดิ์สิทธิ์ระหว่างรัสเซียและออสเตรีย ซึ่งเป็นสองมหาอำนาจที่ถือเป็นผู้จัดการของยุโรปมาตั้งแต่การประชุมคอนเกรสแห่งเวียนนา ค.ศ.๑๘๑๕

ในระหว่างการประชุมปารีสเพื่อยุติสงครามไครเมียนั้น มีปัญหาหนึ่งที่ขัดแย้งในที่ประชุม นั่นคือข้อเสนอของฝรั่งเศสและซาร์ดิเนียที่จะให้ก่อตั้งราชรัฐดานูบ คือ วาลักเซียและโมลดาเวียเป็นเอกราช และให้เป็นรัฐกันชนระหว่างออตโตมานกับรัสเซีย แต่ออสเตรียซึ่งหวังจะรักษาอำนาจในทรานซิลวาเนียคัดค้านข้อเสนอ เพราะไม่ต้องการให้ ๒ รัฐรวมกัน แท้จริงแล้วราชรัฐดานูบเป็นเขตอิสระมาตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๒๕ ตามสัญญาอะเดรียโนเปิลโดยขึ้นกับออตโตมานเพียงในนาม แต่อยู่ในความดูแลของรัสเซีย จนกระทั่งในสงครามไครเมียที่ทำให้รัสเซียเสียสิทธิใน

การอารักขารัฐดานูบ ฝ่ายออตโตมานยังหวังว่าจะสามารถดึงเอาทั้ง ๒ แคว้นคืนสู่วงอำนาจได้ จึงคัดค้านข้อเสนอของฝรั่งเศส ส่วนอังกฤษซึ่งไม่ต้องการให้ออตโตมานอ่อนแอลงมากกว่านี้จึงสนับสนุนออตโตมาน กรณีนี้จึงไม่อาจตกลงกันได้

จนกระทั่งถึงเดือนมกราคม ค.ศ.๑๘๕๕ เมื่ออเล็กซานดรู คูซา (Alexandru Cuza, ๑๘๒๐-๑๘๗๓) ผู้นำชาตินิยมโรมาเนีย ได้รับเลือกให้เป็นเจ้าครองนคร (*Domnitor*) ทั้งแคว้นวาลักเฮียและโมลดาเวีย จึงมีแนวโน้มที่จะรวมเข้าด้วยกัน ออตโตมานและออสเตรียไม่ยอมรับการเลือกตั้งนี้ ขณะที่ฝรั่งเศสสนับสนุนเจ้าชายคูซาอย่างเต็มที่ ส่วนอังกฤษพิจารณาว่า การเลือกตั้งเป็นไปอย่างถูกต้องจึงไม่คัดค้านเจ้าชายคูซา ปรากฏว่าปีเดียวกันนี้เกิดสงครามรวมอิตาลี ระหว่างฝรั่งเศสกับซาร์ดิเนียฝ่ายหนึ่ง และออสเตรียอีกฝ่ายหนึ่ง เจ้าชายคูซาจึงรีบช่วยฝ่ายฝรั่งเศส เมื่อออสเตรียเป็นฝ่ายแพ้สงคราม จึงต้องยอมรับการรวมของแคว้น ๒ แคว้น ออตโตมานจึงไม่อาจคัดค้านเพียงผู้เดียวได้ ในเดือนมกราคม ค.ศ.๑๘๖๒ แคว้นทั้งสองก็ประกาศรวมกันเป็นประเทศเรียกว่า ‘โรมาเนีย’ หรือโดยความหมายคือ “ดินแดนโรมัน” ด้วยเหตุผลของนักชาตินิยมของสองแคว้นที่อธิบายว่า รากฐานทางภาษาวัฒนธรรมของประเทศเป็นแบบลาติน นับถือศาสนาออร์ทอดอกซ์ เช่นเดียวกับจักรวรรดิโรมัน และจากความเชื่อที่ว่า เชื้อชาติของวาลักเฮียและโมลดาเวียเป็นเชื้อชาติที่สืบมาจากชาวคาเซียสมัยจักรวรรดิโรมัน

๒.๗ การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาวโปแลนด์

ในกรณีของดินแดนโปแลนด์ ลัทธิชาตินิยมให้ผลในทางที่จะมุ่งต่อต้านรัสเซีย เนื่องจากตามข้อตกลงคอนเกรสแห่งเวียนนา ค.ศ.๑๘๑๕ แม้ว่าอาณาจักรโปแลนด์จะถูกรื้อฟื้นขึ้นเป็นรัฐกึ่งเอกราช เรียกกันว่า ‘ราชรัฐวอร์ซอ’ (Grand Duchy of Warsaw) หรือ ‘รัฐโปแลนด์คอนเกรส’ แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้พระเจ้าซาร์รัสเซีย โดยพระเจ้าซาร์สวมมงกุฎเป็นกษัตริย์

โปแลนด์และให้อาณาจักรโปแลนด์ผนวกรวมกับรัสเซียในรูปของสหภาพ นอกจากแคว้นกาลิเซียที่ยังคงถูกรวมอยู่กับออสเตรีย และแคว้นพอสนาญ (Poznań) ก็ถูกรวมเข้ากับรัสเซีย ส่วนเมืองคราคูฟซึ่งมหาประเทศตกลงกันไม่ได้ จึงตั้งให้เป็นรัฐเสรีเรียกว่า ‘สาธารณรัฐคราคูฟ’ (Republic of Kraków) ให้อยู่ในความดูแลร่วมของออสเตรีย รัสเซีย และ รัสเซีย การบริหารแคว้นโปแลนด์นั้น พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ ๑ แห่ง รัสเซียพยายามที่จะผ่อนปรน โดยให้โปแลนด์มีการปกครองตนเองอย่าง อิสระ และมีการพระราชทานรัฐธรรมนูญ ให้โปแลนด์มีการปกครองด้วย ระบอบรัฐสภา ขณะที่ในรัสเซียเองไม่มีการปกครองในลักษณะนี้ทำให้ โปแลนด์กลายเป็นรัฐแห่งแรกในยุโรปด้านตะวันออกที่มีรัฐธรรมนูญ

อย่างไรก็ตาม พวกเสรีนิยมโปแลนด์ที่ได้รับอิทธิพลโดยตรงจาก ฝรั่งเศส ยังคงไม่พอใจอย่างมาก เพราะต้องการให้โปแลนด์มีอิสรภาพ เต็มที่ ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจรัสเซีย จึงได้มีการตั้งสมาคมลับต่อต้าน รัสเซียหลายสมาคม ดังนั้น เมื่อถึงระยะแห่งการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๓๐ ใน ยุโรปได้ส่งผลให้เกิดการปฏิวัติในโปแลนด์ นั่นคือในวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน กองทหารท้องถิ่นโปแลนด์ได้สมาคมรักปีตุภูมิ นำโดย มารีทซี มอคนัทสกี

การลุกขึ้นสู้ของชาวโปแลนด์ ค.ศ.๑๘๓๑

(Maurycy Mochnacki, ๑๘๐๓-๑๘๓๔) และ ยออาคิม เลเลเฟิล (Joachim Lelewel, ๑๗๘๖-๑๘๖๑) ได้ก่อการลุกขึ้นสู้ และการปฏิวัติ ได้ลุกลามไปทั่วกรุงวอร์ซอ เจ้าชายคอนสตันติน (Grand Duke Konstantin Pavlovich, ๑๗๗๕-๑๘๓๑) ผู้สำเร็จราชการรัสเซีย ประจำโปแลนด์ต้องรีบหนีออกจากเมือง คณะปฏิวัติจึงได้ตั้งสภาแห่งชาติ และรัฐบาลแห่งชาติ ขึ้นเพื่อบริหารประเทศตามแนวคิดปฏิวัติฝรั่งเศส

อะดาม ชาตอริสกี

ในวันที่ ๒๕ มกราคม ค.ศ.๑๘๓๑ สภาแห่งชาติก็ประกาศปลดพระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๑ ออกจากตำแหน่งกษัตริย์โปแลนด์ และอะดามชาตอริสกี (Adam Czartoryski, ๑๗๗๐-๑๘๖๑) ได้รับเลือกให้เป็นประธานรัฐบาลใหม่ ในระยะแรกชาตอริสกีพยายามต่อสู้ทางการทูต โดยการขอเปิดเจรจากับรัสเซียและขอความสนับสนุนจากมหาอำนาจตะวันตก แต่พระเจ้าซาร์ไม่ยอมรับการเจรจา สถานการณ์จึงทำให้เกิดสงครามระหว่างรัสเซียและโปแลนด์ ปรากฏว่าโปแลนด์ซึ่งมีกำลังน้อยกว่าเป็นฝ่ายแพ้ กองทัพรัสเซียยกเข้ากรุงวอร์ซอได้สำเร็จในเดือนตุลาคม ค.ศ.๑๘๓๑ ผู้นำฝ่ายปฏิวัติต้องลี้ภัยในต่างประเทศ ในขณะที่กองทัพรัสเซียกวาดล้างปราบปรามประชาชนอย่างหนัก นอกจากการประหารชีวิตจำนวนมากแล้ว ชนชั้นนำชาวโปแลนด์จำนวนมากไม่น้อยถูกจับและถูกเนรเทศไปไซบีเรีย ส่วนหนึ่งที่รอดพ้นมาได้ก็ต้องหนีไปลี้ภัยในยุโรปตะวันตก หลังจากนั้น พระเจ้าซาร์จึงออกกฤษฎีกายุบเลิกรัฐธรรมนูญเล็กสภาแห่งชาติโปแลนด์ เลิกกองทัพโปแลนด์ ปิดมหาวิทยาลัยวอร์ซอ

และมหาวิทยาลัยอื่นๆ ตั้งกองทัพประจำการถาวรในโปแลนด์ และผนวกโปแลนด์เข้าเป็นมณฑลหนึ่งของรัสเซียอย่างเป็นทางการ โดยตั้งให้จอมพลอิวาน ปาสกวิช (Ivan Paskevich, ๑๗๘๒-๑๘๕๖) เป็นอุปราชประจำมณฑลโปแลนด์ และทางการรัสเซียยังเข้าควบคุมศาสนจักรคาทอลิกของโปแลนด์อีกด้วย

หลังจากนี้ ศูนย์กลางของขบวนการชาตินิยมโปแลนด์ย้ายไปตั้งอยู่ที่กรุงปารีส ซึ่งมีปัญญาชนโปแลนด์ลี้ภัยอยู่จำนวนมาก กลุ่มชาตินิยมโปแลนด์แยกออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มอนุรักษนิยม นำโดยชาตอริสกี ซึ่งมุ่งจะผลักดันเอกราชของโปแลนด์โดยความช่วยเหลือของฝรั่งเศสและอังกฤษ โดยหวังว่าหากเกิดสงครามระหว่างฝรั่งเศสและรัสเซีย โปแลนด์ก็จะได้รับความช่วยเหลือให้เป็นเอกราช แต่กลุ่มปัญญาชนที่ไม่เห็นด้วยกับวิธีการของชาตอริสกี ได้ตั้งกลุ่มชื่อสมาคมประชาธิปไตย (*Demokratischen Gesellschaft*) นำโดย ยออาคิม เลเลเพล ร่วมกับกวีชื่อ อะดัม มิทสเกียฟิช (Adam Mickiewicz, ๑๗๙๘-๑๘๕๕) กลุ่มนี้รับเอาอุดมการณ์ปฏิวัติฝรั่งเศส ต้องการที่จะต่อสู้เพื่อเอกราชโดยการต่อสู้ของประชาชน และหวังว่าการตื่นตัวของประชาชนจะก่อให้เกิดการปฏิวัติโค่นล้มระบบกษัตริย์ทั่วยุโรป ดังนั้น การต่อสู้เพื่อเอกราชของโปแลนด์ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการปลดปล่อยทางการเมืองที่จะนำประชาชนยุโรปพ้นจากอำนาจของกษัตริย์ทั้งหลาย

สมาคมประชาธิปไตยโปแลนด์ ได้พยายามขยายสมาชิกในดินแดนโปแลนด์ และรวมทั้งในหมู่ชาวโปลินรัสเซียและออสเตรีย ใน ค.ศ. ๑๘๔๖ สมาคมประชาธิปไตยเตรียมการที่จะก่อการลุกขึ้นสู้ ปรากฏว่าข่าวรั่วไหล สมาชิกสมาคมในรัสเซียถูกกวาดล้างจับกุมอย่างรวดเร็ว ส่วนในเขตกาลิเซียของออสเตรีย กลุ่มปฏิวัติได้ยึดอำนาจที่สาธารณรัฐครากูฟในวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ นำโดยเอ็ดวาร์ท เดมบอฟสกี (Edward Dembowski, ๑๘๒๒-๑๘๔๖) และพยายามขยายการปฏิวัติ แต่ชาวนาจำนวนมากยังคงยึดมั่นกับพระเจ้าจักรพรรดิ และให้ความร่วมมือกับฝ่าย

กองทัพออสเตรีย ทำให้การปราบปรามการปฏิวัติเป็นไปได้โดยสะดวก และออสเตรียได้ถือโอกาสยุบสาธารณรัฐคราคูฟ ลงด้วย

เมื่อเกิดการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘ กลุ่มเสรีนิยมโปแลนด์ ก็ได้ทำการเคลื่อนไหวอีกครั้ง โดยกลุ่มชาตินิยมโปแลนด์ได้ตั้งคณะมนตรีแห่งชาติที่เมืองพอสนาญ ในเขตปรัสเซีย และได้มีการตั้งกองกำลังที่เมืองคราคูฟ และเมืองลูฟ (Lwów) ในเขตออสเตรีย ในวันที่ ๑๕ มีนาคม ค.ศ.๑๘๔๘ ได้มีการยื่นฎีกาถึงจักรพรรดิออสเตรีย เรียกร้องให้รับรองสิทธิของชาวโปแลนด์ให้ยกเลิกระบบไพร่กสิกร ในระยะแรกจักรพรรดิได้แสดงท่าทีผ่อนปรนเพื่อลดกระแสการต่อต้านของชาวโปแลนด์ แต่เมื่อถึง ค.ศ.๑๘๔๘ เมื่อจักรพรรดิออสเตรียฟื้นตัวจากการปฏิวัติก็ได้เคลื่อนกำลังเข้าควบคุมแคว้นกาลิเซียอีกครั้ง และทำลายอิทธิพลฝ่ายปฏิวัติให้อ่อนกำลังลงส่วนในปรัสเซีย ในระยะแรกรัฐบาลปรัสเซียก็ผ่อนปรนให้กับชาวโปแลนด์เช่นกัน แต่ต่อมากษัตริย์ ปรัสเซียก็ตัดสินใจปราบปราม และทำลายกำลังปฏิวัติของชาวโปแลนด์ ที่นำโดย ลูคฟีก เมียรอสวาฟสกี (Lugwik Mierostawski, ๑๘๑๔- ๑๘๗๘) ได้สำเร็จในวันที่ ๕ พฤษภาคม ค.ศ.๑๘๔๘ หลังจากนั้น รัฐบาลปรัสเซียสมัยต่อมา ได้เร่งใช้นโยบายกลืนชาติ โดยล้มเลิกการเรียนภาษาโปแลนด์เปลี่ยนให้เรียนภาษาเยอรมันแทน และนำคาทอลิกเยอรมัน เข้ามาแทนที่คาทอลิกโปแลนด์ ทั้งยังเปิดทางให้ชาวเยอรมันจำนวนมากอพยพเข้ามา

การลุกขึ้นสู้ของชาวนาโปแลนด์ ค.ศ.๑๘๖๓

ตั้งถิ่นฐานในเขตของชาวโปแลนด์

แต่กระนั้น การลุกขึ้นสู้ในเขตโปแลนด์ของรัสเซีย นั้น มิได้เกิดขึ้น เพราะมาตรการควบคุมและปราบปรามเด็ดขาดของพระเจ้าซาร์ จนกระทั่งเมื่อเกิดสงครามไครเมีย กลุ่มชาตินิยมเห็นเป็นโอกาสสำคัญที่จะบรรลุเอกราชหากรัสเซียพ่ายแพ้สงคราม ดังนั้น อะดัม มิคสเกียฟิช ตัวแทนจากสมาคมประชาธิปไตย จึงเดินทางไปยังกรุงคอนสตันติโนเปิล เพื่อจะจัดตั้งกองกำลังชาวโปแลนด์เข้าร่วมรบในสงคราม แต่ว่าเขาถึงแก่กรรมเสียก่อนที่กรุงคอนสตันติโนเปิล^{๑๑} อย่างไรก็ตาม กองทหารม้าโปแลนด์หนึ่งก็เข้าร่วมรบ ในกองทัพออโตมาน แม้ว่ารัสเซียจะพ่ายแพ้ในสงคราม แต่ฝ่ายพันธมิตรก็ยังไม่พร้อมที่จะกดดันให้รัสเซียให้เอกราชแก่โปแลนด์ จึงยอมรับในข้อสัญญาของพระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ ๒ ว่าจะปฏิรูปการปกครองในโปแลนด์

ผลจากความพ่ายแพ้ในสงครามไครเมีย ทำให้พระเจ้าซาร์ต้องดำเนินการปฏิรูปการปกครองทั่วอาณาจักร รวมทั้งในโปแลนด์ จึงได้มีการปล่อยตัวนักโทษการเมืองจำนวนมากจากไซบีเรีย นอกจากนี้ยังล้มเลิกระบบไพร่กสิกรในโปแลนด์ ปฏิรูปเศรษฐกิจ และตั้งมหาวิทยาลัยในกรุงวอร์ซอ ภายใต้เงื่อนไขเช่นนี้ ปัญญาชนของโปแลนด์จึงถือโอกาสเคลื่อนไหวที่จะให้พระเจ้าซาร์ให้สิทธิในทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๖๐ การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของชาวโปแลนด์ก็คึกคักมากขึ้น มีการเดินขบวนเรียกร้องสิทธิประชาธิปไตย ที่เมืองวอร์ซอและวิลนา ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.๑๘๖๑ จนฝ่ายรัฐบาลพระเจ้าซาร์ต้องปราบปราม

^{๑๑} อะดัม มิคสเกียฟิช ได้รับการยกย่องเป็นวีรบุรุษของหลายชาติ เช่นถือว่าเป็นวีรบุรุษของชาวโปแลนด์ เพราะงานเขียนจำนวนมากเป็นภาษาโปแลนด์ และมีอนุสาวรีย์อยู่ในกรุงวอร์ซอ แต่ชาวลิทัวเนีย ถือว่า เขาเป็นชาวลิทัวเนีย เพราะบิดาเขาเป็นตระกูลขุนนางลิทัวเนีย-โปแลนด์ เขาก็จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยวิลเนียส มีชื่อภาษาลิทัวเนียว่า Adomas Mickevičius ส่วนชาวเบลารุสถือว่าเขามีเชื้อสายเบลารุสทางมารดา และจากเมืองนาวาฮรูดัค (Navahrudak) ที่เขาถือกำเนิด ปัจจุบันอยู่ในเบลารุส

โดยเฉพาะการเดินทางขบวนใหญ่ในวันที่ ๘ เมษายน ค.ศ.๑๘๖๒ ทหารรัสเซียได้สังหารประชาชนที่เดินทางขบวนนี้ร้อยคน

ในที่สุด กลุ่มนักปฏิวัติโปแลนด์ก็ตัดสินใจลุกขึ้นสู้ในวันที่ ๒๒ มกราคม ค.ศ.๑๘๖๓ โดยคณะปฏิวัติประกาศให้โปแลนด์ทั้งหมดเป็นเอกราชและอยู่ในสถานะสงครามกับรัสเซีย ระบบเจ้าที่ดินถูกยกเลิก เพื่อให้ชาวนาเป็นเจ้าของที่ดินและประชาชนทั่วประเทศมีเสรีภาพต่อมการลุกขึ้นสู้ขยายตัวไปสู่ลิทัวเนียด้วย โดยมีการตั้งรัฐบาลอิสระขึ้น พวกเขาเสรีนิยมคาดหมายว่าการลุกขึ้นสู้ครั้งนี้จะได้รับหนุนช่วยจากฝรั่งเศสซึ่งเป็นเสรีนิยม และจากอังกฤษซึ่งเป็นศัตรูของรัสเซีย แต่ปรากฏว่าชาติตะวันตกไม่สนใจที่จะช่วยเหลือชาวโปแลนด์ ยิ่งกว่านั้นปรัสเซียยังสนับสนุนการปราบปราม เพราะออตโต ฟอน บิสมาร์ค (Otto von Bismarck, ๑๘๑๕-๑๘๙๘) อัครเสนาบดีของปรัสเซียต้องการความช่วยเหลือของพระเจ้าซาร์รัสเซียเพื่อที่จะรวมเยอรมนี

ดังนั้น กองทหารรัสเซียจึงปราบการปฏิวัติในลิทัวเนียได้

สถานิสลาฟ วาซุสกา

อย่างรวดเร็ว แต่การปราบปรามการปฏิวัติโปแลนด์ก็ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะการลุกขึ้นสู้ขยายตัวออกไปสู่เขตชนบท มีชาวนาจำนวนมากเข้าร่วม และมีผู้นำสำคัญที่มีความชำนาญทางการทหาร เช่น โรมูอาลท์ เทรากูตต์ (Romuald Traugutt, ๑๘๒๖-๑๘๖๔) รัสเซียต้องอาศัยความร่วมมือจากปรัสเซีย และต้องใช้เวลากว่า ๒ ปี จึงจะปราบปรามได้สำเร็จ เทรากูตต์ถูกจับกุมและประหารชีวิตในวันที่ ๕ สิงหาคม ค.ศ.๑๘๖๔ แต่การ

โรมูอาลท์ เทรากูตต์

ต่อสู้ยังดำเนินต่อไปในเขตปอดลาเซีย (Podlachia) โดยผู้นำต่อมา คือ บาทหลวง สตานิสวาฟ บาชูสกา (Stanisław Brzóska, ๑๘๓๒-๑๘๖๕) จนถึงเดือนเมษายน ค.ศ. ๑๘๖๕ กองทัพรัสเซียจึงปราบได้สำเร็จ ผลจากการปราบปรามทำให้ประชาชนจำนวนมากหนีคนถูกสังหาร หรือ ถูกจับกุม แล้วเนรเทศไปไซบีเรีย ส่วนบาชูสกาถูกประหารชีวิตด้วยการแขวนคอต่อหน้าฝูงชน

ผลจากการกบฏครั้งนี้ ทำให้พระเจ้าซาร์ยกเลิกฐานะอาณาจักรคองเกรส และผนวกโปแลนด์เข้าเป็นมณฑลหนึ่งของรัสเซียโดยตรง และแบ่งเป็น ๑๐ จังหวัด หลังจากนั้น รัสเซียจะพยายามใช้นโยบายกีดกันชาติ บังคับให้เรียนภาษารัสเซียในโรงเรียน ให้ใช้ภาษารัสเซียเป็นภาษาราชการ และสร้างสถาบันต่างๆ แบบรัสเซียขึ้น ชาวโปแลนด์ยิ่งทวีความไม่พอใจมากขึ้น มีการลักลอบสอนภาษาโปแลนด์ วรรณกรรมโปแลนด์ และประวัติศาสตร์โปแลนด์กันทั่วไป ทำให้นโยบายกีดกันชาติรัสเซียไม่บรรลุผล นอกจากนี้ ใน ค.ศ. ๑๘๘๑ ปัญญาชนโปแลนด์ในสวิตเซอร์แลนด์นำโดยซิกมุนด์ มิวคอฟสกี (Zygmunt Miłkowski, ๑๘๒๔-๑๘๑๕) ตั้งกลุ่ม 'สันนิบาตโปแลนด์' (*Liga Polska*) ในปี ค.ศ. ๑๘๘๑ โดยมีเป้าหมายที่จะสร้างโปแลนด์ที่เป็นเอกราชและสาธารณรัฐ และบุคคลสำคัญอีกคนหนึ่งก็คือ โบเลสวาฟ ลิมานอฟสกี (Bolesław Limanowski, ๑๘๓๕-๑๘๓๕) ซึ่งลี้ภัยในสวิตเซอร์แลนด์ เป็นผู้สนใจในแนวคิดสังคมนิยม ที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อเอกราชของโปแลนด์ และได้ออกหนังสือพิมพ์สังคมนิยมฉบับแรกของโปแลนด์ ในชื่อว่า 'รูฟนอช' (*Równość-ความเสมอภาพ*) เขาเสนอว่า การต่อสู้เพื่อเอกราชและการปลดปล่อยทางสังคมเป็นกระบวนการอันเดียวกัน เขาจึงเข้าร่วมการจัดตั้งพรรคสังคมนิยมโปแลนด์ใน ค.ศ. ๑๘๘๒ เพื่อรณรงค์เอกราช และยังเป็นผู้เขียนประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อเอกราชของโปแลนด์ ซึ่งจะมีอิทธิพลอย่างมากในภายหลัง

ส่วนกลุ่มปัญญาชนชาวโปแลนด์ในรัสเซียนำโดยโรมัน คมอฟสกี

(Roman Dmowski, ๑๘๖๔-๑๙๓๕) ก็ตั้งพรรคประชาธิปไตยแห่งชาติ (Stronnictwo Narodowo - Demokratyczne หรือ *Endecja*) ใน ค.ศ.๑๘๙๓ เคลื่อนไหวเรียกร้องเอกราชโดยใช้ความคิดชาตินิยมโปแลนด์แบบสุดขั้ว เป็นแนวทาง คมอฟสกีเขียนหนังสือเรื่อง *ความคิดของชาวโปแลนด์สมัยใหม่* (*Myśli Nowoczesnego Polaka*, ๑๘๐๓) เพื่อเผยแพร่ความคิดของเขา แนวโน้มของขบวนการชาตินิยมในระยะนี้ ปรากฏว่าได้รับอิทธิพล แนวคิดสังคมนิยมอย่างมาก จึงทำให้การเคลื่อนไหวชาตินิยมมีลักษณะ ประสานกับอุดมการณ์ปฏิวัติของประชาชนระดับล่างมากขึ้น

๒.๘ ออสเตรียและปัญหาในจักรวรรดิ

หลังสัญญาปารีส ค.ศ.๑๘๕๖ ซึ่งเป็นการยุติสงครามไครเมีย สถานการณ์ในยุโรปมีความเปลี่ยนแปลงหลายประการ กล่าวคือ

ประการแรก หลังจากที่ประสบความสำเร็จในการลดอำนาจรัสเซีย และทำให้ดุลของมหาอำนาจยุโรปใกล้เคียงกันแล้ว อังกฤษก็หันหน้า ออกจากยุโรปไปหันนโยบาย 'โดดเดี่ยวอันวิเศษ' เลิกการเกี่ยวข้องกับกิจการของยุโรป นโยบายนี้ถือว่าเริ่มอย่างจริงจังสมัยที่เบนจามิน ดิสราเอลี (Benjamin Disraeli, ๑๘๐๔-๑๘๘๑) รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใน ค.ศ.๑๘๖๘ และจะใช้จนถึง ค.ศ.๑๘๐๔ อังกฤษจึงได้กลับมาสู่วิงวอนของสถานการณ์ยุโรปเต็มตัวอีกครั้ง แต่กระนั้น อังกฤษก็มีผลประโยชน์ในเขตเมดิเตอร์เรเนียนมากขึ้น จากการเปิดคลองสุเอซใน ค.ศ.๑๘๖๕ ทำให้อังกฤษยังจะต้องรักษาผลประโยชน์ของคนในกรีซ เกาะมอลตา และมุ่งที่จะรักษาจักรวรรดิออตโตมานเพื่อป้องกันรัสเซีย

ประการที่สอง หลังสงครามไครเมีย รัสเซียถอยจากเวทีการเมืองยุโรปชั่วคราว โดยพระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ ๒ ได้ทำการปฏิรูปประเทศครั้งใหญ่ ตั้งแต่ ค.ศ.๑๘๖๑ แต่การปฏิรูปแบบอนุรักษนิยมของพระองค์เป็นการปลุกเร้าชาตินิยมสลาฟและทำให้เกิดการแผ่ขยายของขบวนการแพนสลาฟ อันเป็นเงื่อนไขนำรัสเซียเข้าเกี่ยวข้องกับ

ปัญหาตะวันออกครั้งใหม่ เมื่อ
ค.ศ. ๑๘๗๕

ผลกระทบประการหนึ่ง
จากการที่อังกฤษและรัสเซียถอนตัว
จากกิจการยุโรป ก็คือ การที่
จักรพรรดิออสเตรียภายใต้ราชวงศ์
ฮับส์บูร์ก กลายเป็นมหาอำนาจที่มี
บทบาทนำในภาคพื้นยุโรปอีก
ครั้ง ออสเตรียภายใต้จักรพรรดิ
ฟรานซ์โจเซฟนั้นยังเป็นจักรวรรดิ
ที่มีดินแดนอันกว้างใหญ่มาก
มีอาณาเขตตั้งแต่แคว้นกาลิเซีย
โบฮีเมีย โมราเวีย สโลวาเกีย

จักรพรรดิฟรานซ์โจเซฟ

ทางตอนเหนือแคว้นออสเตรีย เวเนเซีย และ ลอมบาร์ดี ทางตะวันตก
สังการี ทรานซิลวาเนีย ตอนกลางและตะวันออก และแคว้นบานาต
สโลเวเนีย โครเอเชีย และดัลมาเซีย ทางตอนใต้ และยังคงมีอิทธิพล
เหนือแคว้นเยอรมนีและอิตาลีทั้งหลาย จักรพรรดิออสเตรียพยายามสร้าง
อำนาจที่รวมศูนย์ตามกรอบของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ยุบเลิกสภา
ท้องถิ่น และบังคับให้ทั่วราชอาณาจักรใช้ภาษาเยอรมันเป็นภาษาราชการ

แม้กระนั้น หลังการปฏิวัติ ค.ศ. ๑๘๔๘ จักรพรรดิฟรานซ์โจเซฟ
ยังต้องพยายามที่จะปฏิรูปการปกครอง เช่น การให้สิทธิมากขึ้นแก่
ขุนนางท้องถิ่น การยอมรับมาตรการ ปฏิรูปเศรษฐกิจ ส่งเสริมการค้า
และการลงทุน ให้มีการยกเลิกเงื่อนไขแบบศักดินา การปฏิรูประบบภาษี
การวางสายโทรเลข และสร้างทางรถไฟ และเริ่มพัฒนาอุตสาหกรรม
พื้นฐาน อย่างไรก็ตาม การเติบโตของลัทธิชาตินิยมของเชื้อชาติต่างๆ
คุกคามสถานะของจักรวรรดิอย่างมาก โดยเฉพาะชาตินิยมในสังการี แคว้น
เยอรมันต่างๆ แหลมอิตาลี และโบฮีเมีย

อิตาลีเริ่มกลายเป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากความเข้มแข็งของ แคว้นซาร์ดิเนีย-ปีเอมอนต์ ซึ่งมีเมืองตูรินเป็นศูนย์กลาง และมีพระเจ้า วิทตอริโอ เอมานูเอลที่ ๒ (Vittorio Emanuele II, ๑๘๒๐-๑๘๗๘) เป็น กษัตริย์และมีคามิลโล เดอ คาวัวร์ (Camillo di Cavour, ๑๘๑๖-๑๘๖๑) เป็นอัครเสนาบดี ซาร์ดิเนียมีฐานะเป็นหนึ่งในผู้ชนะสงครามไครเมียด้วย หลังจากนั้น คาร์วัวร์มีนโยบายที่จะก่อสงครามกับออสเตรีย เพื่อให้บรรลุ เป้าหมายในการรวมประเทศอิตาลี แต่ซาร์ดิเนียไม่มีกำลังทหารมากพอที่ จะรบกับออสเตรียตามลำพัง ในที่สุดคาวัวร์ก็ประสบความสำเร็จในการ ชักชวนให้พระเจ้านโปเลียนที่ ๓ ของฝรั่งเศส เข้าให้ความช่วยเหลือ จากนั้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ.๑๘๕๙ ซาร์ดิเนียและฝรั่งเศสก็ก่อสงคราม กับออสเตรีย สงครามดำเนินไปได้เดือนเศษ หลังจากที่ฝรั่งเศสและ ซาร์ดิเนียชนะในการยุทธหลายครั้ง ฝรั่งเศสเกิดความหวาดระแวงว่า ถ้าซาร์ดิเนียชนะ จะมีอำนาจมากเกินไปที่จะทำทลายฝรั่งเศส และคุกคาม รัฐสันตปาปา และวิตกว่าปรัสเซียจะเข้าช่วยเหลือออสเตรีย จึงได้ลงนาม ในสัญญาสงบศึกกับออสเตรีย ที่เมืองวิลลาฟรังกา (Villafranca) ในวันที่ ๘ กรกฎาคม โดยฝ่ายออสเตรีย ยอมเสียแคว้นลอมบาร์ดี ที่มีเมืองมิลาน เป็นศูนย์กลางให้เข้าร่วมกับซาร์ดิเนีย

เมื่อได้รับชัยชนะในสงครามเช่นนี้ รัฐตอนกลาง ๔ รัฐ คือ ทัสคานี โรมานญา ปาร์มา และโมเดนา ก็เข้าร่วมกับซาร์ดิเนีย สำหรับในเนเปิล และซิซิลี ใน ค.ศ.๑๘๖๐ นักปฏิวัติชื่อ จิอุเซปเป การ์ibaldi (Giuseppe Garibaldi, ๑๘๐๗-๑๘๘๒) ได้นำกำลังยกพลขึ้นบก แล้วยึดอำนาจ ทั้งในซิซิลีและเนเปิล แล้วยกดินแดนให้รวมกับซาร์ดิเนีย จึงทำให้เกิด การก่อตั้งประเทศอิตาลีในวันที่ ๑๗ มีนาคม ค.ศ.๑๘๖๑ และพระเจ้า วิทตอริโอ เอมานูเอลที่ ๒ แห่งราชวงศ์ซาวอย (Savoy) จึงได้ประกาศ ตัวเป็นกษัตริย์อิตาลีอย่างเป็นทางการทำให้เกิดประเทศมหาอำนาจรายใหม่ ที่กลายมาเป็นคู่แข่งของออสเตรีย ในคาบสมุทรบอลข่านตะวันตก

ปัญหาประการต่อมา มีสาเหตุจากแคว้นเยอรมันทั้งหลายที่มีรัฐ

ออตโต ฟอน บิสมาร์ค
 อัครเสนาบดีปรัสเซีย
 คำนึงนโยบายก่อตั้งชาติ
 เยอรมันสมัยใหม่

ปรัสเซียเป็นแกนนำ ใน ค.ศ. ๑๘๖๑ พระเจ้าวิลเฮล์มที่ ๑ (Wilhelm I, ๑๗๙๗-๑๘๘๘) แห่งราชวงศ์ โฮเฮนซอลแลร์น (Hohenzollern) ขึ้นเป็นกษัตริย์ปรัสเซีย และแต่งตั้งให้ออตโต ฟอน บิสมาร์ค เป็นอัครเสนาบดี บิสมาร์คมีนโยบายที่จะรวมชาติเยอรมัน โดยใช้นโยบายสงครามเช่นเดียวกัน โดยเริ่มจากการชักชวนออสเตรียก่อสงครามกับเดนมาร์คใน ค.ศ. ๑๘๖๔ เพื่อชิงแคว้นชเลสวิก-โฮลสไตน์ จากนั้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ. ๑๘๖๖ ก็ชักชวนอิตาลี

ให้ร่วมทำสงครามกับจักรวรรดิออสเตรียเพื่อขับออสเตรียจากสมาพันธรัฐเยอรมันและปรัสเซีย ก็ได้รับชัยชนะภายใน ๗ สัปดาห์ ออสเตรียต้องยอมลงนามในสัญญาสงบศึกเวียนนาในวันที่ ๑๒ ตุลาคม ค.ศ. ๑๘๖๖ ซึ่งทำให้ออสเตรียหมดอำนาจจากรัฐเยอรมนี และต้องเสียแคว้นเวเนเซียแก่อิตาลี

จากนั้น ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. ๑๘๗๐ ปรัสเซียก็ก่อสงครามฝรั่งเศส-ปรัสเซียเพื่อรบกับฝรั่งเศส และเมื่อปรัสเซียได้รับชัยชนะบีบบังคับให้ฝรั่งเศสลงนามในสัญญาสงบศึกแฟรงเฟิร์ต (Frankfurt) วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ค.ศ. ๑๘๗๑ จึงทำให้รัฐเยอรมันต่างๆ ยอมรวมตัวกัน โดยมีรัฐปรัสเซียเป็นแกนกลาง ก่อให้เกิด 'จักรวรรดิเยอรมนี' ขึ้นแทนที่อาณาจักรปรัสเซียเดิม จักรวรรดิเยอรมนีนี้ได้เป็นมหาอำนาจชั้นนำของโลกไปทันที ขณะที่ฝรั่งเศสถูกลดบทบาทในยุโรปลง

ความพ่ายแพ้ในสงครามกับอิตาลี ทำให้จักรวรรดิออสเตรียต้องปฏิรูปตนเอง ใน ค.ศ. ๑๘๖๐ จักรพรรดิ ฟรานซ์โจเซฟจึงพระราชทานรัฐธรรมนูญให้มีรัฐสภา คือ สภาจักรวรรดิ และสภาท้องถิ่น และเลิกการปกครองแบบศักดินา นอกจากนี้ ยังยอมให้อังการีมีรัฐสภาของตนเอง

ในขณะนั้น ฮังการีมีผู้นำชาตินิยมคนใหม่ที่โดดเด่น คือ แฟเรนซ์ เคอิก (Ferenc Deák, ๑๘๐๓-๑๘๗๖) ซึ่งเคยเข้าร่วมการปฏิวัติ ค.ศ.๑๘๔๘ มาแล้ว และยังคงเป็นผู้นำในการเรียกร้องสิทธิปกครองตนเองของฮังการี โดยไม่เป็นปฏิปักษ์กับจักรพรรดิ จนกระทั่ง ค.ศ.๑๘๖๗ เมื่อออสเตรียสูญเสียอิทธิพลในยุโรปกลางเนื่องจากความพ่ายแพ้สงครามต่อปรัสเซีย จักรพรรดิคือออสเตรียจึงใช้นโยบายประสานประโยชน์ (Ausgleich) โดยรับข้อเสนอของเคอิกในการประนีประนอมกับขบวนการ ชาตินิยมแมกยาร์ ปรับปรุงการบริหารภายในอาณาจักรด้วยระบบทวิราชาธิปไตย (Dual Monarchy) แบ่งอาณาจักรเป็น ๒ ส่วน ยกฐานะฮังการีขึ้นเป็นประเทศ เท่ากับออสเตรีย แต่อยู่ใต้ราชวงศ์ฮับส์บูร์กหรือมีกษัตริย์องค์เดียวกัน ราชสำนักดูแลด้านการทหารและต่างประเทศ ส่วนการบริหารภายในของออสเตรียและฮังการีเป็นอิสระจากกัน ดังนั้น จักรวรรดิคือออสเตรียจึงกลายเป็นประเทศ 'ออสเตรีย-ฮังการี' ด้วยประการฉะนี้

ปัญหาความพยายามในการเรียกร้องเอกราชของชนกลุ่มต่างๆ ยังมีได้หมดไปในเขตของออสเตรีย โดยเฉพาะในเขตกาลิเซีย ซึ่งประชาชนส่วนข้างมากเป็นชาวโปแลนด์ และมีความต้องการที่จะฟื้นฟูประเทศโปแลนด์ ออสเตรียจึงใช้นโยบายผ่อนปรนให้ชนชั้นขุนนางในกาลิเซียมีสิทธิมากขึ้นในการปกครองกาลิเซีย และแม้กระทั่งเข้ามืบทบาทในราชสำนักที่เวียนนา เพื่อให้ขุนนางกาลิเซียเหล่านี้ภักดีกับจักรพรรดิ การผ่อนปรนนี้รวมถึง การยินยอมให้กาลิเซียใช้ภาษาโปแลนด์อย่างเป็นทางการ ดังนั้น การต่อต้านออสเตรียในกาลิเซียจึงลดลง และชาวโปแลนด์ในออสเตรียจึงมีสถานะที่ดีกว่าชาวโปแลนด์ในรัสเซียและเยอรมนีอย่างมาก แต่ความสลับซับซ้อนของปัญหาจากการที่ภาคตะวันออกของกาลิเซียขึ้นประชากรส่วนข้างมากเป็นชาวยูเครน ซึ่งต่อต้านชาวโปแลนด์ และต้องการที่จะให้เกิดรัฐยูเครนที่เป็นเอกราชเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ดินแดนที่เป็นปัญหามากที่สุดในออสเตรีย คือ โปฮิเมียและโมราเวีย ซึ่งเป็นดินแดนของชาวเช็ก แคว้นโปฮิเมียนั้น

มีความสำคัญในฐานะที่เป็นเขตอุตสาหกรรมของจักรวรรดิ นอกจากนี้ก็คือ การที่ประชากรในโบฮีเมียเป็นชาวเช็กเพียง ๖๐% อีก ๔๐% เป็นชาวเยอรมัน ส่วนในโมราเวีย เป็นชาวเช็ก ๗๐% เป็นชาวเยอรมัน ๓๐% ขณะที่ชาวเช็กพยายามเรียกร้องสิทธิปกครองตนเอง แต่กลุ่มเชื้อสายเยอรมันพยายามต่อต้านคัดค้าน เมื่อเกิดกรณีที่จักรพรรดิใช้นโยบายประสานประโยชน์ให้สิทธิแก่ฮังการี กลุ่มปัญญาชนชาวเช็กก็ต้องการเรียกร้องสิทธิในลักษณะเดียวกัน ใน ค.ศ. ๑๘๖๘ เกิดการเดินขบวนครั้งใหญ่ของชาวเช็ก จนรัฐบาลออสเตรียต้องประกาศกฎอัยการศึกที่เมืองปราก เพื่อควบคุมสถานการณ์ แต่กลุ่มชาตินิยมเช็กก็ยังคงเคลื่อนไหวที่จะเรียกร้องสิทธิปกครองตนเองมากขึ้น รวมทั้งมีการรณรงค์ให้ใช้ภาษาเช็กอย่างเป็นทางการ

ส่วนในฮังการีก็มีปัญหาเหมือนกัน เพราะหลังการแบ่งอาณาจักรดินแดนสโลวาเกีย โครเอเชีย และทรานซิลวาเนียถูกรวมอยู่กับฮังการี ทำให้ประชากรของอาณาจักรเป็นชาวแมกยาร์เพียง ๔๕%

นอกจากนั้นเป็นกลุ่มเชื้อชาติอื่น ฮังการีได้ใช้นโยบายประนีประนอม (Nagadba) กับโครเอเชีย ใน ค.ศ. ๑๘๖๘ โดยให้โครเอเชียมีสิทธิในการปกครองท้องถิ่น มีผู้ว่าราชการของตนเอง มีจำนวนที่นั่งแน่นอนในสภาแห่งชาติฮังการี และสามารถที่จะใช้ภาษาของตนได้ ไม่ต้องใช้ภาษาแมกยาร์ แต่นโยบายนี้ไม่บรรลุผลเพราะฝ่ายฮังการีเองก็มิได้เคารพสิทธิของชาวโครแอต ขณะที่กลุ่มชาวโครแอตฝ่ายก้าวหน้าก็ต้องการ

เฟเรนซ์ เดอák ในรูปสแตมป์ของฮังการี

จักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙

เอกราชที่สมบูรณ์ ทำให้ชาวโครแอตเริ่มหันไปแสวงความร่วมมือกับเซอร์เบียมากขึ้น เพื่อต่อต้านฮังการี และยังมีปัญหาจากสโลวาเกีย และทรานซิลเวเนีย ที่ไม่ได้รับสิทธิเช่นชาวโครแอต เพราะความพยายามบังคับกลืนชาติให้เป็นแมกยาร์ ยังเป็นไปอย่างเข้มข้น มีการยกเลิกการสอนภาษาถิ่นในโรงเรียน และบังคับให้สอนภาษาแมกยาร์ทั่วอาณาจักร ดังนั้น กระแสชาตินิยมต่อต้านฮังการียังคงดำเนินต่อไป

๒.๕ สรุป

ตั้งแต่ราว ค.ศ. ๑๘๐๔ จนถึงการเกิดจักรวรรดิเยอรมนี ค.ศ. ๑๘๗๑ จะเห็นการเปลี่ยนแปลงหลายประการที่เกิดขึ้นในภูมิภาคยุโรปกลางและบอลข่าน นั่นคือความเสื่อมของจักรวรรดิสมัยเก่าเช่นจักรวรรดิออตโตมาน สาเหตุสำคัญมาจากการที่จักรวรรดิมีความด้อยกว่าในด้านประสิทธิภาพแห่งรัฐ เมื่อเทียบกับประเทศมหาประเทศตะวันตก นอกจากนี้ ก็คือการที่ปัญญาชนชนชาติต่างๆ ในจักรวรรดิพัฒนาแนวคิดชาตินิยม ที่ก่อให้เกิดแนวคิดชุมชนอุดมคติแบบใหม่ ที่มุ่งจะรวมชาติภายใต้แนวคิด

เชื้อชาตินิยมที่ว่า ชนชาติเดียวกันที่มีภาษา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์
ความเป็นมาร่วมกัน น่าจะต้องรวมอยู่ภายใต้รัฐเอกราชเดียวกัน แนวคิด
เช่นนี้ก่อให้เกิดการแตกแยกของจักรวรรดิ และนำมาซึ่งการเกิดของรัฐ
ชาติสมัยใหม่ในบอลข่าน เช่น มอนเตเนโกร เซอร์เบีย กรีซ โรมานี
 เป็นต้น

แต่กระนั้น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการสลายตัวของจักรวรรดิ
ออตโตมาน และการเกิดขึ้นของรัฐชาติสมัยใหม่ในคาบสมุทรบอลข่าน
ก็คือ การที่มหาอำนาจทั้งหลายได้เข้ามามีส่วนแทรกแซงในภูมิภาคตาม
ผลประโยชน์ของตน โดยเฉพาะรัสเซีย ออสเตรีย และอังกฤษ ได้เข้า
มีบทบาทโดยตรงในภูมิภาค ทำให้ปัญหาความเสื่อมของออตโตมานซึ่ง
ในทางการเมืองเรียกว่า ‘ปัญหาตะวันออก’ (Eastern Question) นั้นกลายเป็น
‘ระบียบวาระ’ ของมหาอำนาจไปด้วย ทั้งที่มหาอำนาจที่เป็น
จักรวรรดิแบบเก่า เช่น ออสเตรีย และรัสเซีย ก็เผชิญปัญหาความตื่นตัว
ชาตินิยมของชนชาติต่างๆ ในจักรวรรดิเช่นกัน เช่น การที่ออสเตรียต้อง
เผชิญกับปัญหาชาตินิยมของฮังการี จนในที่สุดต้องใช้ระบบรัฐคู่โดย
ยอมยกฐานะฮังการีขึ้นเป็นประเทศอิสระเท่ากับออสเตรีย แต่ปัญหาจาก
กลุ่มชนชาติอื่นในจักรวรรดิยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะปัญหาจากชาวเช็ก และ
ชาวโครแอต ส่วนกรณีของจักรวรรดิรัสเซีย การต่อต้านของชาวโปล
นับเป็นปัญหาสำคัญของจักรวรรดิ เงื่อนไขเหล่านี้ ทำให้สถานการณ์ใน
ภูมิภาคยุโรปกลางและบอลข่านมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่าการปฏิวัติเสรีนิยมโดยนักชาตินิยมที่
ได้รับอิทธิพลจากการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.๑๗๘๙ มีส่วนอย่างมากที่ก่อให้เกิด
การพัฒนาของรัฐชาติสมัยใหม่ในเขตยุโรปกลางและคาบสมุทรบอลข่าน